

ДУХОВНЫЙ ВѢСТНИКЪ

ГРУЗИНСКАГО ЭКЗАРХАТА.

На русскомъ и грузинскомъ языкахъ.

ШЕСТИНАДЦАТЫЙ ГОДЪ ИЗДАНІЯ.

„Духовный Вѣстникъ Грузинскаго Экзархата“ выходитъ 2 раза въ мѣсяць, 1 и 15-го числа.

Подписная цѣна на „Духовный Вѣстникъ“ съ доставкой и пересылкой во всѣ города Россійской имперіи: на годъ—5 руб., на полгода—2 руб. 50 к., отдѣльный номеръ—20 коп.

Плата за объявленія взимается: за 1 стр.—4 руб., за $\frac{1}{2}$ стр.—2 руб., за $\frac{1}{4}$ стр.—1 руб. За объявленія, печатаемыя нѣсколько разъ, плата по соглашенію.

Редакція открыта ежедневно, кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, отъ 10 до 2 часовъ дня.

Статьи и корреспонденціи адресуются на имя Редакціи съ обозначеніемъ имени и адреса автора, а также условій. Рукописи, по усмотрѣнію редакціи, подлежатъ измѣненіямъ и сокращеніямъ.

Авторы, желающіе получить непомященные статьи обратно, прилагаютъ при статьяхъ почтовые марки.

Адресъ редакціи: Тифлисъ, Экзаршеская пл., здан. Синодальной Конторы.

1-го февраля

№ 3

1906 г.

ЧАСТЬ ОФФИЦІАЛЬНАЯ.

О выборахъ въ Госуд. Думу на Кавказѣ.

Высочайшій указъ.

Изъ Петербурга нашъ корреспондентъ по телеграфу передаетъ намъ, что въ собраніи узаконеній опубликованъ Высочайшій указъ отъ 2-го февраля о правилахъ примѣненія въ Кавказскомъ краѣ положеній о выборахъ въ Государственную Думу. Число членовъ Думы опредѣляется: Для *Бакинской губ.*: въ городѣ Баку—1 и прочихъ городахъ и уѣздахъ—2, для *Ватумской области и Сухум-*

скаго округа - 1, Дагестанской области—1, Закатальскаго округа - 2, Елисаветпольской губ.—3, Карскаго области - 1, Кубанской области и Черноморской губерніи—6, Кутаисской губерніи—3, Терской области—3, Тифлисскаго губерніи и по городу Тифлису—1, въ прочихъ городахъ и уѣздахъ—3, Эриванской губерніи—3. Изъ числа членовъ Думы въ Кубанской области и Черноморской губ. трое избираются казаками, трое остальныхъ населеніемъ. Отъ Терской области одинъ избирается казаками, двое—остальныхъ населеніемъ. Въ каждомъ уѣздѣ, округѣ или отдѣлѣ образуются три избирательныхъ съѣздовъ: землевладѣльцевъ, городскихъ избирателей и уполномоченныхъ участковыхъ сходовъ и сходовъ сельскихъ округовъ. Особые избирательные съѣзды уполномоченныхъ образуются отъ казачьихъ станицъ. Въ областяхъ Терской и Кубанской съ Черноморской губ. образуются два областныхъ собранія, одно - выборщиковъ съѣзда уполномоченныхъ казачьихъ станицъ, другое выборщиковъ прочихъ съѣздовъ. Выбирающіе членовъ въ Думу выборщики рабочихъ избираются въ Бакинской губ. и городѣ Баку—4, Батумской области—1, Тифлисскаго губ. съ Тифлисомъ—2, въ Кубанской обл. съ Черноморской губ.—2. Въ избирательномъ съѣздѣ землевладѣльцевъ участвуютъ непосредственно въ губерніяхъ и областяхъ Закавказья лица, уплачивающія съ принадлежащихъ имъ имуществовъ кромѣ торгово-промышленныхъ заведеній, не менѣе 15 руб. земскихъ сборовъ ежегодно, и въ областяхъ Терской и Кубанской уплачивающія съ земельныхъ имуществовъ не менѣе 3 р. 30 коп. ежегодно государственнаго поземельнаго налога, лица, управляющія не менѣе года имѣніемъ, обложеннымъ вышеуказанными сборами, лица, арендующія не менѣе года землю, обложенную указанными выше сборами. Лица, уплачивающія съ недвижимыхъ имуществовъ сборы менѣе вышеуказанныхъ, участвуютъ въ выборахъ чрезъ уполномоченныхъ. Для избранія уполномоченныхъ, участковыхъ сельскихъ сходовъ селенія, аулы, колоніи въ Кавказскомъ краѣ кромѣ Батумской и Карскаго областей. соединяются въ участки по особымъ расписаніямъ, утверждаемымъ Намѣстникомъ. Подобные участки распоряженіемъ Намѣстника могутъ

быть соединены. Участковый сходъ образуютъ выборные, избираемые по одному отъ десяти дворовъ. Участковые сходы и казачьи станичные сборы и участки избираютъ по два уполномоченныхъ каждый. Въ батумской и карсской обл. уполномоченные избираются сельскими окружными сходами, по два каждымъ сходомъ. Избирательные списки составляются въ Закавказьѣ уѣздными или окружными начальниками, въ областяхъ терской и кубанской—атаманами отдѣловъ и окружными начальниками, въ городахъ—городскими управами или полицейскими учрежденіями. На сѣздахъ землевладѣльцевъ и уполномоченныхъ участковыхъ окружныхъ сельскихъ сходовъ предѣлательствуютъ уѣздные предводители или мировые судьи. Губернскія и областныя комиссіи о дѣлахъ о выборахъ образуются въ губерніяхъ бакинской, кутаисской, елисаветпольской, тифлисской, эриванской, областяхъ—кубанской и терской. Выборы членовъ Думы производятся совмѣстно всѣми выборщиками отъ каждаго губернскаго областного избирательнаго собранія въ отдѣльности.—Время начала выборнаго производства предоставлено опредѣлить намѣстнику.

Указъ Святѣйшаго Синода.

Святѣйшій Синодъ указомъ отъ 8 декабря 1905 г. за № 12300 увѣдомляетъ Высокопреосвященнѣйшаго Николая, Экзарха Грузіи, что Святѣйшій Синодъ не встрѣчаетъ препятствій къ тому, чтобы обязанности редактора журнала „Духовный Вѣстникъ Грузинскаго Экзархата“ были исполняемы впредь, вмѣсто протоіерея Іоанна Восторгова, законоучителемъ 1-й Тифлисской женской гимназіи священникомъ Никандромъ Покровскимъ.

Распоряженіе Высокопреосвященнѣйшаго Николая Экзарха Грузіи.

Резолюціею Высокопреосвященнѣйшаго Николая, Экзарха Грузіи, отъ 17 ноября 1905, преподаватель Тифлисской Духовной

Семинаріи *И. Перадзе* назначенъ *дѣлопроизводителемъ* редакціи „Духовнаго Вѣстника“ и *редакторомъ* Грузинскаго отдѣла этого журнала.

Распоряженія Грузинскаго Епархіального Начальства.

Опредѣлены на мѣста: Священнической сынъ Александръ Тлашадзе—и. д. псаломщика въ Каспскій приходъ, 15 октября. Окончившій курсъ Горійскаго духовнаго училища Кирилль Басіевъ—псаломщикомъ въ Згубирскій приходъ, 15 октября. Псаломщикъ Аркнетскаго прихода Гавріиль Тедеевъ—на священническое мѣсто въ Кешельтскій приходъ, 14 октября. Діаконъ—псаломщикъ Тифлисской Іоанно-Богословской церкви Гавріиль Гарковенко на штатную должность діакона къ той же церкви, 17 октября. Священнической сынъ Владиміръ Спицынъ—псаломщикомъ въ Эчміадзинскій приходъ, 18 октября. Діаконъ Тифлисской Іоанно Богословской церкви Михаилъ Крыжскій рукоположенъ во священника къ церкви Куринской-Косы, 16 октября. Учитель Сіонской школы Давидъ Кокіашвили—на священническое мѣсто въ Каламшинскій приходъ, 9 ноября. Діаконъ Кварельскаго прихода Романъ Мтвареловъ—на священническое мѣсто въ Джварбосельскій приходъ, 10 ноября.

Перемѣщены: Діаконъ Верійской Николаевской церкви Онисимъ Мелитаури къ Верійской Іоанно-Богословской церкви, 17 октября. Псаломщикъ Калаурскаго прихода Іосифъ Мачаваріани къ Тифлисской Верійской Николаевской церкви, 18 октября. Псаломщикъ Квемо-Хвитскаго прихода Григорій Читадзе въ Цхинвальскій приходъ, 25 октября. Священникъ Ново-Николаевскаго прихода Митрофанъ Феноменовъ въ Одинцовскій приходъ, 20 октября. Сверхштатный псаломщикъ Вачнадзіанскаго прихода Михаилъ Манджавидзе на штатное мѣсто въ Калаурскій приходъ, 25 октября. Псаломщикъ Джебрайльскаго прихода Александръ Дебитскій на службу въ Черниговскую епархію, 28 сентября. Священникъ Сальянскаго

прихода Вячеславъ Савельевъ на службу въ Саратовскую епархію, 10 октября. Штатный діаконъ Тифлисскаго Каѳедральнаго Сіонскаго Собора Іоаннъ Поповъ въ вѣдомство военно-морского духовенства съ назначеніемъ на службу къ Тифлисскому военному Александро-Невскому Собору, 5 ноября. Священникъ на вакансіи псаломщика при Тифлисскомъ Каѳедральномъ Сіонскомъ Соборѣ Исаакъ Чекуровъ на вакансію штатнаго діакона къ тому же Собору, 5 ноября. Священникъ Алты-Агачскаго прихода Николай Слободяниковъ на службу въ Херсонскую епархію, 19 октября. Причетникъ Цольскаго прихода Антоній Барнабовъ въ Хидиставскій приходъ, 10 ноября. Священникъ Одинцовскаго прихода Константинъ Поповъ на службу въ Саратовскую епархію, 30 сентября.

Уволены за штатъ: Священникъ Джварбосельскаго прихода Николай Ростомовъ, согласно прошенію, 15 октября. Священникъ Сунженскаго прихода Митрофанъ Гречухинъ, 25 августа. Псаломщикъ Ардаганскаго прихода Симеонъ Новомірскій, согласно прошенію, 2 ноября.

За смертію исключены изъ списковъ: Псаломщикъ Цхинвальскаго прихода Гавріиль Нозадзе, 21 октября. Псаломщикъ Хидиставскаго прихода Яковъ Окуевъ, 1 ноября.

Утверждены въ должности церковныхъ старостъ: Потомственный гражданинъ Θεодоръ Касьяновъ къ Боржомской Іоанно-Крестительской церкви, 14 октября. Капитанъ Иванъ Волковъ къ Эчміадзинской Николаевской церкви, 8 октября. Крестьянинъ Георгій Кобіашвили къ Марткобскому Спасскому Собору, 27 сентября.

Распоряженіе Высокопреосв. Экзарха Грузіи.

Распоряженіемъ Высокопреосвященнѣйшаго Николая, Экзарха Грузіи, 27 января сего года въ городѣ Тифлисѣ открытъ новый благочиннической округъ, въ составъ коего вошли слѣдующія церкви: Айсорская Θεоминская, Кукійская Александро-Невская, Верійская Іоанно-Богословская, Нахаловская Иверской Божіей Матери, Авла-

барская Михайло-Архангельская, Николаевская желѣзнодорожная, 1-я Миссіонерская Покровская, 2-я Миссіонерская Казанская, 3-я Миссіонерская Ѳедосіевская, Кукійская Іоанно-Крестительская. Михайловская городской больницы, Георгіевская тюремная, Михайло-Архангельская при Кадетскомъ Корпусѣ, при 1-й мужской гимназіи, при 2-й мужской гимназіи, при 1-й женской гимназіи, при учебномъ заведеніи Св. Нины, при Дѣвичьемъ Институтѣ и Законоучитель 3-й мужской гимназіи. Благодѣтельнымъ этого благоч. нія назначень Законоучитель Тифлискаго Реальнаго училища, Протоіерей Георгій Четыркинъ.

Распоряженія Гурійско-Мингрельскаго Епархіальнаго Начальства.

А). Определены на священническія мѣста: 1) Сверхштатный священникъ Бандза—Велидкарской Архангельской церкви Іоаннъ Бекелія къ той же церкви, 21 сентября. 2) Діаконъ—псаломщикъ Гашпердской Спасской церкви Маркъ Мгалоблишвили къ Собогской церкви, 16 сентября.

Б) На причетническія мѣста: 1) Ѳеодоръ Димитріевъ Ліаниди и. д. псаломщика Дагвской Греческой Богородичной церкви, 30 сентября.

Перемѣщаются: 1) Псаломщикъ Цилорской Георгіевской церкви Зосима Чантурія—къ Цаликарской Георгіевской церкви, 17 сентября. 2) Псаломщикъ Ганарджіасъ Мухурской Георгіевской церкви Тимоѳей Шенгелія—къ Чаквинджской Николаевской церкви, 22 сентября.

Утверждены въ должности церковныхъ старостъ: 1) Кр. Несторъ Каличава къ Сакикіановской Спасской церкви, 16 сентября. 2) Кр. Петрея Ахалая къ Леахальской Георгіевской приписной церкви. 3) Кр. Гусарія Векуа къ Назаделавской Георгіевской церкви, оба также 17 сентября. 4) Кр. Котатія Чабрава къ Нароусской Георгіевской, 5) Кр. Сисоія Берія къ Киційской Спасской и 6) Спиридонъ Джид-

желава къ Торгамеульской Георгіевской церквамъ, всѣ трое 19 сентября. 7) Кр. Самсонъ Бурчуладзе къ Самебійской Троицкой церкви, 30 сентября. 8) Кр. Василій Боджуа—къ Дидзанской Спасской церкви, 3 октября.

За смертію исключаются изъ списковъ священно церковно-служителей: 1) штатный священникъ Зомлетской (Шубанской) Георгіевской церкви Константинъ Махарадзе, 30 октября, 2) псаломщикъ Сачилао—Илорской Георгіевской церкви Θεодоръ Качарава, 11 сентября (5 ноября), 3) заштатный священникъ—пенсіонеръ Георгій Мегрелидзе, 30 сентября.

Поступило въ экзаршескую канцелярію отъ благоч. свящ. А. Городецкаго разновременно на воспитаніе и образованіе дѣтей офицеровъ и нижнихъ чиновъ, умершихъ на войнѣ съ Японіей, 84 руб. 90 к., въ пользу Красн. Креста—29 р. 47 к., въ пользу семействъ воиновъ—34 р. 4 к. и въ пользу раненыхъ—12 р. 32 к., всего 160 р. 73 к.

Печатается по распоряженію главнаго управленія по дѣламъ печати, отъ 17 янв. 1906 г.

ОТЪ РЕДАКЦІИ

„ПРАВИТЕЛЬСТВЕННОГО ВѢСТНИКА.“

Въ непродолжительномъ времени не позже 1-го февраля въ изданіи „Правительственнаго Вѣстника“ будутъ произведены слѣдующія измѣненія:

„Правительственный Вѣстникъ“ выходящій по утрамъ ежедневно, кромѣ понедѣльниковъ и послѣпраздничныхъ дней, будетъ опубликовывать исключительно правительственные акты и официальные сообщенія.

Ежедневно, кромѣ воскресныхъ и праздничныхъ дней, будетъ выходить

ВЕЧЕРНЯЯ ГАЗЕТА „ПРАВИТЕЛЬСТВЕННОГО ВѢСТНИКА“

„РУССКОЕ ГОСУДАРСТВО“

ПРОГРАММА ИЗДАНИЯ:

I. Официальный отдѣлъ, заимствуемый полностью или въ извлеченіяхъ изъ „Правительственнаго Вѣстника“.—II. Редакціонныя передовыя статьи по вѣсьмъ вопросамъ государственной жизни.—III. Московскій телефонъ.—IV. Телеграммы собственныхъ корреспондентовъ и телеграфныхъ агентовъ.—V. Внѣшній отдѣлъ: 1) корреспонденціи отъ собственныхъ заграничныхъ корреспондентовъ—изъ Лондона, Парижа и Берлина (по 2 раза въ недѣлю) и изъ Вѣны, Рима и Нью-Йорка (еженедѣльно); 2) иностранное обозрѣніе—по заграничнымъ газетамъ; 3) новости заграничной жизни.—VI. Авторскія статьи по вѣсьмъ вопросамъ государственной жизни.—VII. Обзоръ столичной печати.—VIII. Публицистическія замѣтки на общественныя темы.—IX. Фельетоны: 1) на общественныя темы (еженедѣльно); 2) критическіе очерки по русской литературѣ (еженедѣльно) и иностранной—французской, нѣмецкой, англійской и итальянской (2 раза въ мѣсяцъ); 3) обзоры журналовъ русскихъ (2 раза въ мѣсяцъ) и иностранныхъ (1 разъ въ мѣсяцъ); 4) обзоры иностранной литературы о Россіи ежемѣсячно; 5) научные обзоры—по историко-философскимъ, естественно-историческимъ, государственнымъ и прикладнымъ знаніямъ (еженедѣльно—въ очередь); 6) очерки по искусству—музыкѣ (ежемѣсячно), живописи (ежемѣсячно и др.); 7) беллетристика—оригинальная и переводная.—X. Хроника—систематическое освѣдомленіе по нижеслѣдующимъ отдѣламъ: придворная жизнь, законодательство, администрація, судъ, церковная жизнь, армія и флотъ, земское и городское самоуправленіе, учебное дѣло, средства сообщенія, торговля и промышленность, петербургская городская дума, петербургское земство, биржи (фондовая, товарная, хлѣбная и мясная), рабочій бытъ, конгрессы и съѣзды, собранія и митинги, выставки, засѣданія обществъ, научно-литературная жизнь, журналистика, искусства, благотворительность, разныя извѣстія, городскія происшествія, спортъ и проч.—XI. Біографія и некрологи.—XII. Замѣтки о столичной жизни.—XIII. Театръ и музыка—рецензии и хроника.—XIV. Внутренній отдѣлъ: 1) корреспонденціи отъ собственныхъ провинціальныхъ корреспондентовъ, 2) внутреннее обозрѣніе—по провинціальнымъ газетамъ.—XV. Библиографическія замѣтки.—XVI. Письма въ редакцію.—XVII. Справочный отдѣлъ: календарныя свѣдѣнія, умершіе, прибывшіе и вышедшіе, судебный указатель, приемные часы должностныхъ лицъ, зрѣлища, поѣзда жезльныхъ дорогъ и пароходные рейсы, биржевой бюллетень, метеорологическія свѣдѣнія, засѣданія обществъ, недоставленныя телеграммы, музей и выставки и пр.—XVIII. Объявленія.

Подписчикамъ „Прав. Вѣстника“ вечернее изданіе высылается бесплатно.

Условія подписки:

На „Правит. Вѣстникъ“, съ доставкой и пересылкой въ Россіи—12 р. въ годъ, на другіе сроки—по разчету 1 р. за каждый мѣсяцъ; за границу—18 р. въ годъ, на другіе сроки—по разчету 1 р. 50 к. за мѣсяцъ.

На „Русское Государство“ съ доставкой и пересылкой въ Россіи—6 р. въ годъ, на другіе сроки—по разчету 50 коп. за мѣсяцъ; за границу—12 р. въ годъ, на другіе сроки—по разчету 1 р. за мѣсяцъ. Цѣна отдѣльнаго номера въ конторѣ и у газетчиковъ 3 коп.

Подписка принимается на вѣсь сроки, но не иначе, какъ съ перваго числа каждаго мѣсяца и не далѣе, какъ до конца года.

ЧАСТЬ НЕОФИЦИАЛЬНАЯ.

Жизнь человеческая.

Начало бытія и жизни челоѣкъ получаетъ въ утробѣ матерней. Здѣсь, непостижимо для челоѣческаго ума, тайнодѣйствуютъ великіе законы творческаго всемогущества. Силою этихъ давнихъ и неизмѣнныхъ законовъ не только создается прекрасное тѣло челоѣка, но оно оживляется и одушевляется, содѣлывается оно храмомъ существа духовнаго. Эти законы завершаютъ великое творческое дѣло въ девятимѣсячный періодъ времени, и на свѣтъ появляется челоѣкъ, существо духовно-тѣлесное, правоспособное къ прохожденію въ вещественномъ мірѣ извѣстнаго поприща бытія и жизни. Тѣло челоѣка, какъ матерія, не имѣетъ въ себѣ собственныхъ силъ жизни. Оно, состоя изъ вещественныхъ частей, имѣетъ только физическую возможность существованія, какъ и всякое существо. Существовать еще не значитъ жить. Вещество не живетъ, а только существуетъ, занимаетъ въ пространствѣ извѣстную точку. Растительность представляетъ только высшую форму существованія веществъ. Поэтому жизнь въ высшемъ смыслѣ содержится только въ душѣ. Она вся есть жизнь. Находясь въ тѣлѣ, она, какъ духовное существо, нуждается въ посредничествѣ тѣла, чтобы имѣть общеніе съ вещественнымъ міромъ. И тѣло, какъ безжизненная матерія, также нуждается въ жизненныхъ силахъ души для выполнения дѣла посредничества. Тѣло есть существо нисшаго достоинства, а душа высшаго. Отсюда жизнь тѣла, какъ зависящая отъ души, есть нижней формы, а жизнь самой души, какъ самостоятельная, представляетъ высшую форму. Жизнь есть непрестанная дѣятельность. Способностию такой дѣятельности обладаетъ душа. Она дѣятельна въ собственномъ внутреннемъ мірѣ и проявляетъ свою дѣятельность и въ самомъ тѣлѣ, и во внѣшнемъ мірѣ, при помощи тѣла. Такимъ образомъ она является служебнымъ органомъ души. Насколько тѣло можетъ служить душѣ въ дѣлѣ общенія ея съ вещественнымъ міромъ, настолько это тѣло жизненно и дѣятельно. — Оно, какъ вещество, подверженное разрушительному вліянію стихій, постепенно ветшаетъ и лишается служебной способности, потому ему положенъ извѣстный предѣлъ единенія съ душою въ вещественномъ мірѣ. Съ удаленіемъ же души, какъ жизненнаго начала, тѣло становится безжизненнымъ веществомъ. Отсюда понятно, что только тѣсное единеніе съ душою даетъ тѣлу возможность существованія въ извѣстной цѣльной временной формѣ; съ прекращеніемъ же этого единенія тѣло распадается на свои составныя вещественныя части.

Не смотря на то, что жизненные начала содержатся в природѣ души, человекъ представляет свое тѣло какъ бы самостоятельнымъ живымъ существомъ. Онъ настолько увлекается впечатлѣніями, воспринимаемыми отъ внѣшняго міра черезъ тѣло, что готовъ признать за своимъ тѣломъ правоспособность къ ошущенію этихъ впечатлѣній. Ему кажется, что чувства зрѣнія, слуха, вкуса, обонянія, осязанія, боли, жажды и голода, тепла и холода доступны тѣлеснымъ органамъ, тогда какъ эти органы служатъ лишь проводниками всякихъ впечатлѣній къ душѣ, которая ошущаетъ и сознаетъ ихъ, отличаетъ одни чувства отъ другихъ, цѣнитъ ихъ и судитъ о нихъ. Но такое представленіе о тѣлѣ въ сферѣ человѣческой жизни, такое возвышеніе его тамъ, гдѣ оно страдательно, безсознательно занимаетъ лишь низшее служебное мѣсто, происходитъ отъ преобладанія въ человекѣ чувственности. При внимательномъ же отношеніи человека къ самому себѣ онъ всегда усмотритъ различіе формы жизни души и тѣла. Вещественная пища нужна тѣлу, а не душѣ. Душа побуждаетъ тѣло принять пищу. Принятая пища переваривается въ желудкѣ тѣла. Изъ этой пищи выдѣляются въ тѣло полезныя вещества, нужныя для поддержанія жизни тѣла. Но принятіе пищи, перевариваніе ея, выдѣленіе изъ нея извѣстныхъ частей происходитъ въ силу тѣхъ жизненныхъ началъ, которыя душа сообщаетъ тѣлу. Участіе тѣла въ дѣлѣ собственнаго питанія, какъ безсознательное, составляетъ какъ-бы тѣнь жизни, низшую ея форму. Между тѣмъ какъ здѣсь же есть и высшая ея форма, проявляемая именно душею: она не только побуждаетъ тѣло принять пищу, но и судитъ о качествѣ и количествѣ этой пищи, о видахъ, вкусѣ, вредѣ или полезности ея, о самомъ способѣ ея перевариванія и выдѣленія изъ нея составныхъ частей въ пользу тѣла. Словомъ, осмысленно, сознательно и отчетливо относиться ко всему, что происходитъ въ самомъ существѣ человека и внѣ его, во внѣшнемъ мірѣ, можетъ только душа, и такая ея дѣятельность есть высшая форма жизни. Къ этой же области жизни относятся чувства пріятнаго или непріятнаго, наслажденія или страданія.

Обитая въ вещественномъ тѣлѣ и черезъ это тѣло дѣйствуя въ вещественномъ мірѣ, душа не сливается ни съ тѣломъ, ни съ міромъ. У ней есть сознаніе собственнаго бытія, собственной жизни. Она сознаетъ себя духовнымъ существомъ, отличнымъ отъ вещества. Въ такомъ сознаніи душа видитъ свои чисто духовныя потребности. Относясь разумно къ своему земному поприщу, душа встрѣчаетъ здѣсь не только красоту, сладость и наслажденіе, но и безобразіе, горечь и страданіе, видитъ она здѣсь добро и зло и она сознаетъ, что это послѣднее отравляетъ всю ея жизнь. Съ такою смѣсью, съ такимъ несовершенствомъ земной жизни душа, какъ разумно-нравственное существо, не можетъ мириться. Предъ разумомъ, сердцемъ и волею ея предносятся истина,

добро и красота—безусловныя блага высшаго совершенства и достоинства. Изъ глубины своего существа она совершаетъ эти блага въ обителяхъ высшаго духовнаго міра, прозрѣваетъ, вѣритъ въ этомъ мірѣ, любить стремится къ нему, воздыхаетъ о немъ и надѣется возвратиться туда. Въ этой именно жизни души, совершенно отличной отъ тѣсно-чувственной жизни, находится корень христіанскихъ добродѣтелей: вѣры, любви и надежды. Изъ нихъ слагается та высшая религиозная, разумно-нравственная жизнь человѣка, которая обезпечиваетъ ему блаженное безсмертіе. Потому эти добродѣтели природно-обязательны для человѣка.

Иосифъ Балувъ.

Краткій очеркъ церковно-исторической жизни Грузіи отъ появленія въ ней христіанства и до нашихъ дней.

Г Л А В А IV.

Сношенія Грузіи съ единовѣрной Россіей, подготовившія собою окончательное ея сліяніе съ послѣдней. Русскій князь Святославъ у подошвы Кавказа. Возникновеніе Тмутараканскаго княжества. Родственныя связи русскихъ князей съ владѣтелями кавказскихъ народовъ. Монгольское иго—средство тѣснѣйшаго единенія русскихъ съ грузинами. Могущество Россіи привлекаетъ къ себѣ взоры грузинъ въ бѣдственныя времена ихъ политической исторіи. Посольства Грузіи въ Россію и этой послѣдней въ Грузію. Вступленіе Грузіи въ подданство Россіи и подчиненіе церкви грузинской Св. Синоду. Мѣропріятія русскаго правительства по устройству грузинской церкви.

Длинными вѣками созидалась та мѣстная связь православной Грузіи съ нашимъ отечествомъ, которая, какъ цементъ, навсегда и прочно соединила двѣ единовѣрныхъ страны въ одну православную семью. Самое же начало сношеній Грузіи съ Россіей относится еще къ X-ому вѣку, когда храбрый князь Святославъ, опустошивъ царство хозаровъ на Дону, простеръ затѣмъ оружіе свое на подошвы Кавказа и, разбивъ пути, около 967 года, яссовъ и косоговъ, т. е. осетинъ и черкесовъ, утвердилъ господство русскихъ на берегахъ Кубани, на островѣ Тамани, подъ названіемъ Тмутараканскаго княжества, которое въ 1036 году перешло во власть Ярополка; затѣмъ имъ правилъ сынъ Святослава Владиміровича—Глѣбъ. Съ этимъ княземъ изъ Кіева прибылъ преподобный Никонъ, устроившій здѣсь монастырь. Въ 1064 году двоюродный братъ князя, Ростиславъ Владиміровичъ, будучи обдѣленъ удѣломъ, собралъ удалцовъ и, прибывъ на Тамань, выгналъ Глѣба, а самъ занялъ его мѣсто. По смерти Ростислава Тмутараканью

правиль Давидъ Игоревичъ, а около 1111 года княжество это было завоевано половцами. Въ лѣтописяхъ говорится также, что великій князь Изяславъ, сынъ Мстислава Великаго, былъ женатъ на базинской княжнѣ, безъ сомнѣнія, христіанкѣ. Изъ этого слѣдуетъ, что дружественныя сношенія русскихъ съ горскими народами, какъ единовѣрцами, скрѣплялись узами родства еще во времена сѣдой древности. Грузинскія лѣтописи, на которыхъ основывается Карамзинъ, говорятъ, что въ 1171 году юная Тамара, дочь царя Георгія III, сочеталась бракомъ съ сыномъ Андрея Боголюбскаго, княземъ Георгіемъ, но бракъ этотъ, какъ извѣстно, былъ крайне несчастливъ.

Внутренняя и духовная связь между Москвою и Грузіею съ этого времени не прекращалась. Сильное тяготѣніе къ единовѣрной Россіи было фактомъ далеко не случайнымъ, и рука помощи сѣвернаго великана съ этого времени какъ бы видѣлась въ туманной дали грядущихъ событій⁹⁹⁾. Но, кромѣ войнъ и брачныхъ союзовъ и торговля связывала Русь съ Кавказомъ. По словамъ арабскаго писателя Ибнъ-Фадляна, русскихъ купцовъ много встрѣчалось въ столицѣ хозарскаго царства. Отсюда они отправлялись и къ берегамъ Каспійскаго моря. Иногда русскія дружины посѣщали эти берега для грабежа. Свѣдѣнія о такихъ грабительскихъ походахъ мы находимъ у арабскихъ писателей. Послѣ исчезновенія Тмутараканскаго княжества (въ XII вѣкѣ) сношенія Руси съ Кавказомъ прерываются и затѣмъ возобновляются въ XIII вѣкѣ, благодаря монгольскому игу. Русскіе князья, митрополиты и архіереи, во время своихъ обязательныхъ поѣздокъ въ Орду и русскіе люди, бывавшіе въ ней по торговлѣ и по другимъ своимъ дѣламъ, поневолѣ должны были знакомиться съ самыми отдаленными странами обширной монгольской имперіи. Въ лѣтнее время Орда постоянно перекочевывала съ мѣста на мѣсто, стравствуя то около Каспійскаго моря, то у береговъ Азовскаго, то у чернаго. то въ Закавказьѣ. Русскіе купцы, а также русскіе плѣнники встрѣчались въ Ордѣ съ представителями различныхъ Кавказскихъ народовъ и знакомились съ ними. Естественно, что въ древней русской литературѣ отражаются слѣды такого знакомства¹⁰⁰⁾. Несомнѣнно, что это общее ѣдство, какимъ было нашествіе монголовъ на Русь и Грузію, еще болѣе сближало между собою эти двѣ единовѣрныя страны. И потому—то „изъ всѣхъ національностей, вошедшихъ въ кругъ русскаго отечества—говоритъ И. Д. Поцка, не найдти нигдѣ русскому человѣку столь искренней и братской дружбы, какъ въ сердцѣ грузина. И Русь и Грузія подружились еще въ тѣ дни общей

⁹⁹⁾ Брошюра В. С. Эгадзе.—Очеркъ сношеній Россіи съ единовѣрной Грузіей и прибытіе русскихъ въ Иверію. Тифлисъ. 1899 г., стр. 1—7.

¹⁰⁰⁾ Очерки изъ исторіи Грузіи. В. Е. Романовскій. Тифлисъ 1902 г., стр. 131—133.

скорби, когда съ поникшимъ челомъ носили яссакъ въ Золотую Орду, и тамъ встрѣчались. А дружба, завязанная въ общемъ несчастіи, глубока и несокрушима, какъ братство¹⁰¹⁾».

Наконецъ, знакомству русскихъ съ Кавказомъ способствовали и аѳонскіе монастыри. На Аѳонской горѣ были монастыри и русскій, и грузинскій; съ этими монастырями и Русь, и Кавказъ,—особенно Грузія,—имѣли постоянныя сношенія. Здѣсь встрѣчались русскіе съ кавказцами, особенно же съ грузинами, и знакомились другъ съ другомъ¹⁰²⁾. Но когда именно начались сношенія собственно московскаго правительства съ народами Кавказа, пока неизвѣстно. Есть основанія предполагать, что такія официальныя сношенія начались въ XV вѣкѣ. Веѣ наши свѣдѣнія о первыхъ сношеніяхъ ограничиваются тѣми извѣстіями, которыя мы находимъ въ нашихъ лѣтописяхъ и мимоходомъ брошенныхъ замѣткахъ иностранцевъ, бывшихъ въ Россіи или встрѣчавшихся съ русскими послами при иноземныхъ дворахъ. Извѣстно также, что первыя дипломатическія сношенія московскаго правительства съ Персіей начинаются во второй половинѣ XV вѣка, при Іоаннѣ III. Русскіе послы, проѣзжая въ Персію черезъ Кавказъ, могли вступать въ сношенія и съ владѣтелями Кавказскихъ народовъ¹⁰³⁾. Дни несчастій, послѣдовавшихъ за раздѣленіемъ царства грузинскаго на четыре независимыя государства—Имеретію, Кахетію, Самхетію и Карталинію, обуреваемые почти непрерывными нашествіями враговъ,—очень скоро сдѣлали необходимымъ обращеніе грузинскихъ царей къ Россіи, и уже третій кахетинскій царь, Александръ I (1492 г.—1511 г., искалъ защиты въ русскомъ царѣ Іоаннѣ III, называя его „надеждою христіанъ и опорой бѣдныхъ“¹⁰⁴⁾. Московское правительство не могло въ эту эпоху оказать фактическую помощь Грузіи; не могло оно и дипломатическимъ путемъ заступиться за нее передъ турецкимъ султаномъ. Но, какъ выше было сказано, московское правительство въ это время вступило въ дипломатическія сношенія съ Персіей, что не могло не быть извѣстнымъ въ Грузіи. Естественно предположить, что, завязывая сношенія съ Москвою, царь Кахетіи Александръ надѣялся впоследствии добиться заступничества Россіи за единовѣрную Грузію передъ персидскимъ шахомъ. Послѣ этого посольства извѣстія о сношеніяхъ московскаго государства съ Грузіей прерываются болѣе чѣмъ на послустолѣтіе. Эти сношенія возобновились только при Іоаннѣ Грозномъ. Но въ этотъ промежутокъ времени въ Москвѣ продолжаютъ слѣдить за судьбами Грузіи и соболѣзновать о ней. Иногда о Грузіи напомина-

¹⁰¹⁾ Кавказская война..., стр. 237.

¹⁰²⁾ Очерки изъ исторіи Грузіи, стр. 133.

¹⁰³⁾ Ibidem, 134 стр.

¹⁰⁴⁾ Кавказская война..., стр. 243.

ють въ Москвѣ и послы изъ иноземныхъ государствъ, прїѣзжавшіе въ Россію для переговоровъ и для заключенія союза противъ общаго всѣмъ христіанамъ врага, турецкаго султана. Такъ, бывшій въ 1518 году въ Москвѣ при Василіи III посолъ римскаго императора Францискъ-де-Калла, убѣждая на аудіенціи царя прекратить войну съ Польшей и направить оружіе противъ турокъ, перечислялъ земли, захваченныя послѣдними, и въ числѣ ихъ Грузію¹⁰⁵). По завоеваніи царства Казанскаго и Астраханскаго, царь Іоаннъ IV Грозный началъ внушать страхъ магометанамъ, защищая кавказскіе христіанскіе народы и грозя нехристіямъ. „Утвержденіе въ устьяхъ Волги,—говоритъ историкъ Соловьевъ,—открыло Московскому государству цѣлый міръ мелкихъ владѣній Прикавказья; князья ихъ ссорились другъ съ другомъ, терпѣли отъ крымцевъ, и потому, какъ скоро увидали у себя въ сосѣдствѣ могущественное государство, бросились къ нему съ просьбами о союзѣ, свободной торговлѣ въ Астрахани, нѣкоторые съ предложеніемъ подданства, и такимъ образомъ незамѣтно, волею-неволею затягивали Московское государство все далѣе и далѣе на Востокъ, къ Кавказу и за него“¹⁰⁶). Начиная съ 1552 года въ Москву стали прїѣзжать князья черкесскіе, грузинскіе и кабардинскіе съ изъявленіемъ покорности и вѣчной дружбы. Когда царь Іоаннъ Грозный овдовѣлъ, то по примѣру прежнихъ князей искалъ себѣ невѣсту въ семействахъ азіатскихъ владѣтелей. Ему особенно понравилась дочь знатнѣйшаго изъ князей Черкесіи Темрюка, Марія, съ которою царь въ августѣ 1561 года вступилъ въ бракъ. Съ этого времени дружба и родство русскихъ съ грузинами уже не прекращались, а вліяніе ихъ на Кавказскія страны, напротивъ, стало постепенно расти. Царь, считая даже эти земли законною собственностью, придавъ къ своему обширному титулу наименованіе „повелителя черкесскихъ, грузинскихъ и иныхъ князей“. При царѣ же Іоаннѣ Грозномъ основалось на Терекѣ русское укрѣпленіе, необходимое для пограничныхъ наблюдений нашихъ, подъ названіемъ „Терки“¹⁰⁷). Это былъ своего рода „острогъ“, на подобіе тѣхъ остроговъ, которые строились въ Сибири при распространеніи въ ней русской колонизаціи, изъ которыхъ впоследствии возникли многіе сибирскіе города. Построенъ онъ былъ на границѣ, отдѣлявшей кабардинскія земли отъ кумицкихъ, и находился въ вѣдѣніи астраханскихъ воеводъ. Городъ этотъ то оставлялся русскими, то снова возстановлялся по просьбѣ черкесовъ. Имѣются интересныя свѣдѣнія о дѣятельности терскихъ казаковъ на Кавказѣ объ участіи ихъ въ защитѣ Грузіи. Въ царствованіе Феодора Іоанновича они уже конвоиру-

¹⁰⁵) Очерки изъ исторіи Грузіи, стр. 135—136.

¹⁰⁶) Ibidem, стр. 136—137.

¹⁰⁷) Ч. С. Эсадзе.—„Очеркъ сношеній Россіи съ единовѣрной Грузіей и прибытіе русскихъ въ Иверію“ Тифлисъ, 1899, стр. 7—8.

ють пословъ московскихъ въ Грузію и обратно. Мало того, терскихъ казаковъ мы встрѣчаемъ и въ самой Грузіи, гдѣ они, находясь на службѣ у карталинскихъ и кахетинскихъ царей, несли сторожевую службу по ущельямъ. Вѣроятно они и раньше бывали тамъ ¹⁰⁸⁾.

Столѣтіе спустя, Александръ II Кахетинскій (1574—1605), опасавшійся мщенія Персіи за склонность къ туркамъ, тайно посылаетъ въ Москву духовныхъ и свѣтскихъ лицъ съ слезною просьбою къ царю Θεодору Іоанновичу, прося принять Кахетію подъ свою высокую руку и тѣмъ исхитить ее изъ руки невѣрныхъ. „Настали—писалъ онъ—времена ужасныя для христіанства; мы единоподушные братья христіанъ, стенаемъ отъ злочестивыхъ; одинъ ты, вѣнценосецъ православія, можешь спасти нашу жизнь и душу; бью тебѣ челомъ до лица земли, да будимъ твои во вѣки вѣковъ ¹⁰⁹⁾. Въ апрѣлѣ 1587 года послы кахетинскаго царя, получивъ отвѣтъ, что, „царь Θεодоръ Александра князя подъ свою царскую руку и въ оборонъ хочетъ взять“, отправились въ обратный путь къ царю Александру, вмѣстѣ съ русскими послами Биркинымъ, Пивовымъ и Полухановымъ, которые были посланы „царя къ вѣрѣ привести“. Послѣдніе, вернувшись въ Москву въ октябрѣ 1588 года, донесли царю Θεодору, что, согласно данному имъ наказу, они царя Александра, дѣтей его и чиновныхъ людей привели къ крестному цѣлованію за всю Иверскую землю. Вмѣстѣ съ ними прибыли въ Москву и новые послы кахетинскаго царя—князь Капланъ, старецъ Кириллъ и Куршитъ, впервые привезшіе „поминки“, согласно крестоцѣловальной записи, и бывшіе царю челомъ также и о томъ, чтобы царь „исправилъ вѣру христіанскую и очистилъ царство Иверское отъ невѣрныхъ“. Послѣдняя ихъ просьба была исполнена, и съ послами кахетинскаго царя, кромѣ пословъ царя Θεодора—князя Звенигородскаго и дьяка Антонова, въ Грузію (въ мартѣ 1589 г.) поѣхали и посланные отъ патріарха Іова „учительные люди“ съ грамотой къ царю и грузинскому митрополиту Николаю¹¹⁰⁾. Грамота Іова къ грузинскому царю проникнута чувствомъ соболѣзнованія о несчастной судьбѣ Грузіи и желаніемъ ободрить царя Александра и поощрить его на талыбѣйшее служеніе православной церкви и благу своего народа. Это задушевное слово російскаго патріарха должно было ободрить Александра и подвигнуть его на усердное служеніе церкви и своему народу. Такимъ же теплымъ чувствомъ согрѣто и посланіе Іова къ иверскому митрополиту, котораго онъ убѣждаетъ заботиться о чистотѣ вѣры.

¹⁰⁸⁾ Очерки изъ исторіи Грузіи, стр. 138—139.

¹⁰⁹⁾ Кавказская война..., стр. 243—244.

¹¹⁰⁾ Арсеній Сухановъ. Исслѣдованіе С. Бѣлокурова Москва, 1891 г. ч. I, стр. 115—116.

Но общая грузинскому царю помощь противъ его враговъ, русское правительство ставило ему на видъ, при какихъ условіяхъ онъ можетъ сохранить покровительство Россіи, никогда не присоединяться къ врагамъ ея, быть всегда въ союзѣ съ воеводами астраханскими и терскими. Сверхъ того, русское правительство требовало, чтобы царь Александръ примирился съ зятемъ своимъ Симономъ, царемъ Карталинскимъ, и заключилъ съ нимъ вѣчный миръ. Россія хорошо знала и помнила вредъ внутреннихъ усобицъ и старалась прекратить ихъ среди единовѣрнаго народа... Но вскорѣ обнаружилось, какъ трудно поддерживать царя Александра. Очевидно, онъ „не могъ организовать у себя національной обороны противъ своихъ враговъ и все свои надежды возлагалъ исключительно на помощь Россіи“. Этотъ фактъ мы подчеркиваемъ, потому что онъ повторяется до конца XVIII вѣка и вызываетъ различныя недоразумѣнія какъ въ сношеніяхъ Грузіи съ Россіей, такъ и въ историческихъ изслѣдованіяхъ этихъ сношеній. Согласно своему обѣщанію, Θεодоръ Іоанновичъ послалъ войско изъ города Терки во владѣнія Шевкала, врага Грузіи. Войско это взяло Тарки, но, затѣмъ не получивъ условной поддержки со стороны грузинскаго царя, оно было разбито дагестанскими горцами, причемъ погибло 3000 воиновъ. Александръ оправдывался на упреки московскаго правительства тѣмъ, что русскія войска дѣйствовали съ моря, а его войскамъ мѣшали пройти къ Таркамъ горы, —забывая, что тѣ же самыя горы не мѣшали однако шевкаламъ вторгаться въ его владѣнія¹¹¹).

Свящ. Н. Покровскій.

(Продолженіе слѣдуетъ).

ОТЪ РЕДАКЦІИ.

Отпечатана книга: „Краткій Очеркъ церковно-исторической жизни православной Грузіи со времени появленія въ ней христіанства и до вступленія ея въ подданство Россіи“. Составилъ законоучитель 1-ой Тифлисской Великой Княгини Ольги Θεодоровны женской гимназіи, священникъ Никандръ Покровскій. Тифлисъ 1905 г., цѣна 50 коп. Продается въ главныхъ книжныхъ магазинахъ г. Тифлиса и у Тузова въ Петербургѣ.

¹¹¹) Очерки изъ исторіи Грузіи, стр. 142—143.

ქართული განყოფილება

სასკელმწიფო სათათბიროს წევრთა არჩევნების წესები კავკასიისათვის.

გამოცხადდა შემდეგი წესები კავკასიაში არჩევნების მოსახდენად: სახელმწიფო საბჭოს წევრთა არჩევნები კავკასიის გუბერნიებსა და ოლქებში უნდა მოხდეს თანხმად 6 აგვისტოს 1905 წ. უმაღლესად დამტკიცებულის დებულებისა, და 11 დეკემბრის უმაღლეს ბრძანებისა შემდეგის ცვლილებით:

1) არჩევნების მოსახდენად ზაქათალის ოლქი მიეწერება დაღესტნის ოლქს, რომელთანაც ერთად შეადგენს ერთს საარჩევნო ერთეულს. ერთს საარჩევნო ოლქს შეადგენენ აგრეთვე ჩერნომორის გუბერნია, სოხუმის და ბათუმის ოლქები.

2) თერგისა და ყუბანის ოლქებში შესდგება ორ-ორი საოლქო საარჩევნო კრება. ერთი ყაზახთა ამომრჩევლებისაგან, მეორე—დანარჩენ მცხოვრებთა ამომრჩევლებისაგან. თითოეული კრება ირჩევს იმდენს დეპუტატს, რამდენიც აღნუსხულია ქვემოთ—მოყვანილ საში.

3) ყოველს მაზრაში, ოლქსა, ან განყოფილებაში, გარდა ქვემოთ აღნიშნულებისა, უნდა შესდგეს სამ-სამი საარჩევნო კრება: ა.) მემამულეთა, ბ.) ქალაქის მცხოვრებთა და გ.) სასოფლო ყრილობათა რწმუნებულებისა.

4) ამომრჩევლები მუშათაგან აირჩვიან იმავე წესით, როგორც აღნიშნულია 11 დეკემბრის უმაღლესს ბრძანებაში კავკასიის შემდეგს გუბერნიებსა და ოლქებში: ბაქოს გუბერნიასა და ბაქოს ქალაქში—4 ამომრჩეველი, ბათუმისაში—1, ტფილისისაში და ქალაქ ტფილისში—2 და ჩერნომორის გუბერნიაში—1 ამომრჩეველი.

5) ბაქოსა და ტფილისის გუბერნიებში მუშა ამომრჩეველთა საზოგადოარიცხვი განაწილებულ უნდა იქმნას გუბერნიებსა და ქალაქებს შორის საგუბერნიო საარჩევნო კომისიების მიერ იმისდა მიხედვით, თუ რამდენი მუშაა ქალაქებსა და ქალაქს გარედ.

6) ართვინის ოლქში და აგრეთვე ყარსის ოლქს ყველა მაზრებში კერძო მემამულეთა კრებები არ შესდგება; ხოლო იმათ, ვისაც ამ წესების მე-14 მუხლის ძალით საარჩევნო უფლება აქვთ, უნდა მიიღონ მონაწილეობა ქალაქის ამომრჩეველთა კრებაში.

7) ქალაქის ამომრჩეველთა კრებები არ შედგება შემდეგს ადგილებში: ბორჩალოს, თიონეთის, ლეჩხუმის, რაქის, შორაპნის, არემის, კარგინას, ჯევანშირის, ყაზახის, გეოქჩის, სურმალინის, შარუროდარალაგუხის, ემშია-

ძინის, კიურინის, ბატალაშენის, ლაზინის, ნალჩიკის, ხასავიურტის და სუფჯის მაზრასა და ოლქებში. ვისაც ამ ადგილებში საარჩევნო უფლება აქვს, მონაწილეობა უნდა მიიღოს მემამულეთა კრებებში.

8) დაღესტნის ოლქის ავარას, ანდიის, გუნიზის, დარგის, ყაზიკუმუხის და სამურის განყოფილებებში არ შესდგება არც ქალაქის, არც სიფლის ამომრჩეველთა კრებები, ხოლო ვისაც საარჩევნო უფლება ექნება, მონაწილეობა უნდა მიიღონ თემირ-ხან-შურის ოლქის საარჩევნო კრებებში.

9) დაღესტნის ოლქის კიურინის საქალაქო ამომრჩევლები მონაწილეობას მიიღებენ კაიტაგო ტბასარანის საოლქო საარჩევნო კრებაში.

10) კავკასიის ნამესტნიკზეა დამოკიდებული შეაერთოს ესა თუ ის ოლქები და მაზრები, თუ საჭიროება მოითხოვს ამას, ერთს საარჩევნო ოლქად.

11) მაზრების საარჩევნო კრებების ადგილის დანიშვნა გუბერნატორების საქმე იქნება.

12) მაზრის მემამულეთა საარჩევნო კრებაში პირადად მონაწილეობას მიიღებენ: ა) ამიერ კავკასიის გუბერნიებსა და ოლქებში ყველა ისინი, ვინც თავის საკუთარს მამულსა და სხვა ქონებაზე (გარდა დებულების მე-16 მუხლის მესამე განყოფილებაში აღნიშნულისა) არა ნაკლებ 15 მან. საერობო გადასახადს იხდიან წელიწადში; ნ) თერგისა და ყუბანის ადგილებში ყველა ისინი, ვინც წელიწადში არა ნაკლებ 3 მან. და 30 კაპ. იხდიან სახელმწიფო საადგილ მამულო გადასახადისას და გ.) ისინი 1.) ვინც არა ნაკლებ ერთის წლისა განაგებს რწმუნების ქალაქით, ან კანდრაქტის ძალით, ისეთს მამულს, რომელშიაც არა ნაკლებ 15 მან. ან 3 მ. და 30 კ. (თერგისა და ყუბანის ოლქი) იხდიან საერობო ან სახელმწიფო საადგილ-მამულო გადასახადისას, აგრეთვე 2) ისინი, ვინც ასეთ მამულებს იჯარით იღებენ.

13) ის პირნი, ვისაც მაზრაში ისეთი მამული აქვთ საკუთრებად ან სამფლობელოდ, რომელშიაც 15 მანეთზე ნაკლებ საერობო ან სახელმწიფო საადგილ მამულო გადასახადს იხდიან, მონაწილეობას იღებენ არჩევნებში არა პირადად, არამედ რწმუნებულების არჩევის საშუალებით.

14) ისინი, ვისაც საარჩევნო ცენზი აქვს 1905 წ. 11 დეკემბრის უმაღლესის ბრძანების მე-2 ნაწილის დანხმად დაბეჭევი-ართვის, ზუგდიდს, რედუტ-კაღეს, სალიანს, ყაგიზმანს, არდაჯანსა და ოლთისში, — მონაწილეობას იღებენ ქალაქის ამომრჩეველთა კრებებში.

15) სასოფლო ყრილობათაგან რწმუნებულების არჩევნებისათვის კავკასიის გუბერნიებისა და ოლქების (ბათომისა და ყარსის ოლქებს გარდა) სოფლები, აულები და ახალშენები შეერთებულ იქნებიან სხვა და სხვა საარჩევნო ოლქებად, თანხმად გუბერნატორების მიერ შედგენილ წესებისა, რომელნიც ნამესტნიკმა უნდა დაამტკიცოს.

16 სასოფლო საარჩევნო ყრილობანი მოწვეულ იქნება ერთ-ერთს სოფელს, აუღს ან ახალშენში საგუბერნიო მმართველობის მიერ არჩეულ ამა სოფლის მამასახლისის თავმჯდომარეობით; ყრილობა შესდგება ამ რაიონის სოფლების მიერ არჩეულ პირებისაგან; არჩეული უნდა იქნას ყველა ათს მოსახლეზე ერთი კაცი.

17) ყოველა სასოფლო საარჩევნო ყრილობა, აგრეთვე ყაზახთა სტანიციების ყრილობანი ირჩევს ორ-ორს რწმუნებულს.

18) ბათუმის და ყარსის ოლქებში რწმუნებულებს ირჩევს სასოფლო ოლქების ყრილობები; თითოეული ყრილობა ირჩევს ორ-ორს რწმუნებულს.

19) იმ მაზრის მემამულეთა სიებს, რომელთაც საარჩევნო უფლება აქვთ, ადგენს, ასწორებს და ინახავს მაზრის-ოლქის უფროსი. ხოლო თერგისა და ყუბანის ოლქებში — ატამანი. ქალაქის ამომრჩეველთა სიებს ადგენს ასწორებს და ინახავს ქალაქის გამგეობა; ხოლო სადაც ქალაქის თვითმართველობა არ არის, სათანადო საპოლიციო მმართველობა.

20) კერძო მემამულეთა წინასწარ და საარჩევნო კრებებში, აგრეთვე იმ კრებებში, რომელშიც მონაწილეობას მიიღებენ სოფლებიდან არჩეულნი რწმუნებულნი, თავმჯდომარედ იქნებიან მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლები, ხოლო სადაც ასეთი თანამდებობა არ არსებობს — მომრიგებელი მოსამართლეები საოლქო სამმართველოს საზოგადო კრების არჩევითა. მომრიგებელი მოსამართლე იქნება თავმჯდომარედ იმ მაზრის საოლქო ამომრჩეველთა კრებებშიც, სადაც ქალაქის თვითმმართველობა არ არსებობს.

21) საარჩევნო საქმეთა საგუბერნიო კომისიები შესდგება ბაქოსა, ქუთაისის, განჯის, ტფილისის, ერევნის გუბერნიებსა და აგრეთვე ყუბანის და თერგის ოლქებში. ბაქოს კომისიას, ამ გუბერნიებს გარდა, დაექვემდებარებიან აგრეთვე დაღესტნის და ზაქათალის ოლქები; ქუთაისის კომისიას, ამ გუბერნიის გარდა, ბათუმის ოლქი, ჩერნომორის გუბერნია და სოხუმის ოლქი; ერევნის კომისიას — ყარსის ოლქი.

22) საარჩევნო საქმეთა საგუბერნიო კომისიების თავმჯდომარედ იქნებიან ოლქის საარჩევნოს თავმჯდომარეები, წევრებად სახაზინო პილატის ვამეცე, საგუბერნიო ქალაქის მაზრის თავად აზნაურთა წინამძღოლი, საოლქო სასამართლოს ერთ-ერთი წევრი და წევრი საგლეხო საქმეთა საგუბერნიო მმართველობისა.

23) საარჩევნო საქმეთა სამაზრო კომისიის თავმჯდომარედ იქნება საოლქო სასამართლოს ერთ-ერთი წევრი, წევრებად იქნებიან — მაზრის თავად-აზნაურთა წინამძღოლი, მომრიგებელი მოსამართლე, ქალაქის თავი სამაზრო ქალაქისა, გადასახადთა ინსპექტორი და მომრიგებელი შუამავალი საგუბერნიო მმართველობის არჩევით.

შენიშვნა I. იმ მაზრებსა და ოლქებში, სადაც თავად აზნაურთა წინა-

მძლოლი არ არის, მათ მაგიერ კომისიაში მონაწილეობას მიიღებს ერთ-ერთი ადგილობრივი მემამულე ნიმესტნიკის დანიშნით.

შენიშვნა II. იმ ადგილებში, სადაც არ არსებობს მომრიგებელ შუამავალთა თანამდებობა, მათ მაგიერ კომისიებში მონაწილეობას მიიღებს ადგილობრივ საადმინისტრაციო უწყების ერთ-ერთი მოხელე გუბერნატორის არჩევით. მხოლოდ არ შეიძლება პოლიციის მოხელის დანიშვნა და აგრეთვე იმ პირისა, რომელსაც მინდობილი ექნება საარჩევნო სიების შედგენა.

24) არჩევნების ყურადღება საოლქო საარჩევნო კრებაში ჩერნომორის გუბერნიაში, ბათუმის და სოხუმის ოლქებში მიენდობა ბათუმის გუბერნატორს; საარჩევნო კრება ბათუმში დაინიშნება.

25) სახელმწიფო სათათბიროს წევრთა არჩევნები მოხდება საგუბერნო საარჩევნო კრებებზე, საზოგადო წესებით, ყველა ამომრჩეველთა მიერ ერთად.

17. ოქტომბერი და ჩვენი ეკლესია.

შინც საზოგადოების სარწმუნოებრივ-ზნეობრივ ცხოვრებას თვალ-ყურს ადევნებდა, იმისთვის ცხადი იყო, რომ საზოგადოება უკანასკნელ დროს დღით-დღე შორდებოდა ეკლესიას და გარეშე ეძებდა სულის საზრდოს. საქმეში ჩახედულნი პირნი დაბეჯითებით ამბობდნენ, რომ საკმარისია ამოიშალოს სახელმწიფო კანონთა კრებულში ის მუხლები, რომელიც ადმინისტრაციულად თუ სისხლის სამართლით სდევნის ურწმუნოებას, ქრისტიანობიდან სხვა სარწმუნოებაზედ გადასვლას და ეგრედ წოდებულ მწვალებლობას, — და საზოგადოების უმეტესობა ყოველნაირ არსებულ ეკლესიების გარეშე აღმოჩნდება. და მართლაც, წირვა-ლოცვა, ნათლისღება, ზიარება, ქორწინება და სხვა საეკლესიო წესები, რასაც კი სახელმწიფო კანონმდებლობა „მორწმუნეთაგან“ მოითხოვდა, ძველებურად სრულდებოდა, მაგრამ იმავე დროს ეკლესია თანდათან ცალიერდებოდა და მასთან ერთად შრავლდებოდა რიცხვი ისეთის პირებისა, რომელთაც, შეიძლება ითქვას, თვითონაც აღარ იცოდნენ, რომელ სარწმუნოებას ეკუთვნოდნენ, ან უკეთ რომ ვთქვათ, არც ერთ ნებადართულ სარწმუნოების აღმსარებელნი არ იყვნენ.

ასე იყო მთელს რუსეთში, ასე იყო კერძოდ ჩვენში, საქართველოში, სადაც საზოგადოების მართლ-მადიდებლობისადმი გულგრილობის საერთო მიზეზებს ზედ დაერთო სხვა ადგილობრივი მიზეზიც. ეს ადგილობრივი მიზეზი იყო გამაოშკარავებელი, ნაციონალურ გრძნობათა შემლახველი და წინ-დაუხედავი გადაგვარების პოლიტიკა, რომელიც ბოროტ სულის აჩრდი-

ლივით ჩადგა ეკკლესიის და საზოგადოების შუა, დააფრთხო უკანასკნელი, მოგლიჯა და მოაშორა იგი ეკკლესიას. საუკუნოებით შემდგარი კავშირი მორწმუნეთა—ეკკლესია ნელ-ნელა გაიყო და დაიშალა: ერთს მხარეზედ აღმოჩნდა სამღვდლოება, როგორც აუცილებელი ნაწილი ეკკლესიისა, და მას ხელთ შერჩა შედარებით მცირე ჯგუფი ისეთ მორწმუნეთა, რომელნიც ან, როგორც ხშირად მოხდება ხოლმე ყოველგვარ საკითხებში, გულგრილად და შეუგნებლად უყურებდნენ ახალ მოვლენას და ან მხოლოდ ინერციულად განაგრძობდნენ წარსულისებრ ცხოვრებას, რადგანაც „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესია“, თუმცა კი გრძობდნენ ასეთ ცხოვრების სიძნელეს. მეორე მხარეზედ, პირველის პირდაპირ და საკმაოდ მოშორებით, დადგა მთელი დანარჩენი უმეტესობა საზოგადოებისა, რომელსაც სწყუროდა განათლება დი თავისუფლება. პირველნი ისე უყურებდნენ მეორეთ, როგორც ოცნებით და მიუწდომელ იდეალებით გატაცებულთ, ხოლო მეორენი პირველთ, როგორც ჩამორჩენილ და საზოგადოების განვითარებისთვის მავნე ელემენტს. ერთი მხარე ებლაუტებოდა შორეულ წარსულს, მეორე კი შეტრფოდა განახლებულ მომავალს. ცხადი იყო, რომ სარწმუნოებრივ-ზნეობრივ ცხოვრებაში დაიბადა რალაცა ახალი, იმ ხანაში ჯერ კიდევ გამოურკვეველი მოთხოვნილება, რომლის მომავალი შინაარსი და ელფერი სავსებით იმაზე იყო დამოკიდებული, თუ ზემოხსენებულ პარტიათაგანი რომელი გაიმარჯვებდა:

მავრამ ეს კიდევ არ არღვევდა მათ შორის კეთილ-განწყობილებას და ვერც დაარღვევდა, რადგანაც ორსავე პარტიას ფაქტიურად აერთიანებდა სახელმწიფო კანონები, რომელიც სასტიკად იცავდა მართლმადიდებლობის ინტერესებსა. ამ კანონების ძალით არავის, ვინც მართლმადიდებელ ოჯახში დაიბადა ან სხვა რჯულიდან მართლმადიდებლობაზე გადავიდა, უფლება არ ჰქონდა გადამდგარიყო ამ სარწმუნოებიდან (1890 წლ. გამოც. კან. კრებ., ტ. XIV, განყ. I, მუხ. 36), ყოველი მართლმადიდებელი ვალდებული იყო ერთხელ მაინც ზიარებულიყო წლის განმავლობაში (იქვე მუხ. 18), სხვა და სხვა უწყების უფროსებს თვალ-ყური უნდა სჭეროდათ, რომ ყოველ მათს ხელქვეითს მიუცილებლად აესრულებინა ეს ქრისტიანული მოვალეობა (მუხ. 20), ხოლო ურჩთათვის სასულიერო მთავრობას შეეძლო შესაფერი სასჯელი მოეხდევინებინა სათანადო სამოქალაქო თუ სამხედრო მთავრობის საშუალებით (მუხ. 22). ამავე სახით სავალდებულო იყო ქორწინება ეკკლესიურ წესით, რომელიც შეზღუდული იყო ათასგვარ წვრილმან და ფორმალურ მოთხოვნილებებით (იხ. კან. კრებ. ტ. X, ნაწ. I), თუმცა ამ მოთხოვნილებათა ასრულება სამღვდლოებისთვის არა ნაკლებ ძნელი იყო, ვიდრე მრევლისთვის, და უმეტეს შემთხვევაში უსიამოვნებას და განხეთქილებას აჩენდა მათ შორის. სახელმწიფო კანონმდებლობას უყურადღე-

ბოდ არ დარჩენია არც ერთი ნაბიჯი, არც ერთი მოვლენა მართლმადიდებლის სარწმუნოებრივ-ზნეობრივ ცხოვრებისა, უკანასკნელი მისი წუთიც — სიკვდილიც კი. აი, მაგალითად, რას ვკითხულობთ სახელმწიფო საბჭოს 1891—92 წ. დადგენილებაში: 1885 წ. გამოცემულ სასჯელთა დებულების 209 მუხლი შეესებულ იქმნას შემდეგნაირად: „ქრისტიანეთა ქრისტიანულ წესის აუსრულებლად დასაფლავებისთვის იმ შემთხვევაში, როცა დასამარხავად სათანადო სარწმუნოების სასულიერო პირის მოწვევა შეიძლება და განსაკუთრებით ძნელი არ იყო, დამნაშავენი დაისჯებიან სამი კვირიდან სამ თვემდე დაპატიმრებით“.

ასეთ პირობებში, რასაკვირველია, ვერავინ, ვინც მართლმადიდებლებში ირიცხებოდა, გვერდს ვერ აუხვევდა ეკლესიას და სამღვდელოებას, რის გამოც იმ მცირედს უთანხმოებას, რომელიც სამღვდელოების და საზოგადოების ნაწილის შორის არსებობდა, დიდი ფაქტიური მნიშვნელობა არასოდეს არ ჰქონია. ურთიერთს დამოკიდებულებას, რომელიც ამ უთანხმოებაში წარმოშობა, ყველამ ისე შეაჩვია გრძნობა და გონება, რომ უმეტესობას ვერც კი წარმოედგინა სხვანაირი დამოკიდებულება მრევლის და სამღვდელოების შორის. ვინც პირად და საკმაოდ იცის საეკლესიო საკითხის საქართველოს სხვა და სხვა კუთხეში მდგომარეობა, ის სავსებით დამეთანხმება, რომ თუ ამ საკითხის განვითარებაში და გარდაწყვეტაში იმოქმედებდა მარტოდ-მარტო სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი, ყველაფერ დანარჩენიდან დამოუკიდებელი ფაქტორი, იმ შემთხვევაში საქმის ბოლო ორში აუცილებლად ერთი იქნებოდა: ან როცა სამღვდელოებას ახალი ძალები შეემატებოდა და მრევლიც უფრო თავისუფლად დაადგებოდა თვითგამორკვევის გზას, ზემოხსენებული უთანხმოება თავისთავად და უმსხვერპლოდ მოისპობოდა და სამღვდელოების ზ მრევლის შორის კვლავ დამყარდებოდა ნამდვილი ქრისტიანული, მამა-პაპური ურთიერთობა, ზ ან კიდევ დიდ ხანს, შეიძლება მთელ საუკუნესაც-კი გასტანდა უკანასკნელ დროინდელი მდგომარეობა ეკლესიისა, ყოველ შემთხვევაში მხოლოდ შორეულ მომავალში მიიღებდა იგი იმ მრისხანე სახეს, რომელიც დღეს უკვე მიიღო.

უკანასკნელ ორის წლის სინამდვილემ კი სულ სხვა გვიჩვენა. ხალხი ერთბაშად აზღვავდა, უნდობლობა გამოუცხადა ეკლესიის დღევანდელ წეს-წყობილებას და თითქმის ერთ ხმით დაიგრიალა: არ გვინდა ბიუროკრატიული სამღვდელოება და მისი ეკლესიაო, სამღვდელოება და ეკლესია იმან შეინახოს, ვისაც სურს. ეკლესიების და მონასტრების ცარცვა, სარწმუნოებრივ სიწმიდეთა შეურაცხყოფა და სამღვდელოების დევნა—აი ფაქტიურად რაში გამოიხატა ახალი მოვლენა ჩვენის ცხოვრებისა; ხოლო პრინციპიალური მისი მოთხოვნილება იყო თავისუფლება სინდისისა და თავისუფალი, პოლიტიკისაგან დამოუკიდებელი, განახლებული ეკლესია. დადგა

17 ოქტომბერი, უმაღლესად გამოცხადებულ იქმნა სხვათა შორის სინდიკატის თავისუფლება, რომლის პირველ სხივებმა ჯერ კიდევ 17 აპრილს ამოაშუქა, და მართლმადიდებელი ეკლესია იძულებული გახდა პირდაპირ ანგარიში გაუწიოს უფრო რთულ, უფრო ძლიერ მოვლენას. საზოგადოებამ ან, უკეთ რომ ვთქვათ, საზოგადოების მშრომელ ნაწილმა ზოგიერთ შემთხვევაში აშკარად ზურგი შეაქცია ეკლესიას და სამღვდლოებს. ამისი უტყუარი და თვალსაჩინო საბუთია, ქალ. ტფილისში ზოგიერთ მუშათა მეთაურთა დასაფლავება, როცა „წმიდაო ღმერთოს“ ნაცვლად „მარსელიოზა“ გაისმოდა ტფილისის ქუჩებში და ჯვარცმის მაგივრად სოციალ-დემოკრატიული ბაირალი მიუძღვოდა წინ კუბოს.

დიდი შეცდომა იქნება, თუ იტყვის ვინმე, რომ ეს მოხდა და აღარ განმეორდება. პირიქით, დარწმუნებული უნდა ვიყოთ, რომ ეს მხოლოდ დასაწყისია. თუ წარსულ წლის 17 აპრილს და 17 ოქტომბრის მანიფესტების პრინციპები მტკიცედ იქმნა გატარებული კანონმდებლობის გზით, დღევანდელი თაობა ბევრ ისეთ სარწმუნოებრივ-ზნეობრივ მოვლენათა მოწმე გახდება, რაზედაც მას წარმოდგენაც არ ჰქონდა. ამას გვასწავლის ისტორიული მაგალითები, ამავე სურათს ეკლესიის მომავლისას გვიხატავს თვალწინ დღევანდელი მისი მდგომარეობა.

მიზეზი საეკლესიო საკითხის ამ ახალ მდგომარეობისა მეტად რთული და სადავაოა. ზოგიერთთა ჰაზრით, ამ საკითხის გამწვავება მხოლოდ პროპაგანდის ბრალია. ასეთი ახსნა, რასაკვირველია, სრულებით საკმარისი არ არის, მაგრამ არც გასაკვირველია. ჩვენ ისეთს დროს ვცხოვრობთ, როცა ყველაფერს, რაც კი მოხდება, რეაქცია შინაურ მტრების მოუსვენრობას — „კრამოლას“ აბრალებს, ხოლო რევოლიუცია კი „პროვოკაციას“. მაგრამ ვინც უფრო დაკვირვებით, დამოუკიდებლად და პარტიულ ინტერესების გარეშე შეხედავს საქმეს, იმისთვის ცხადია, რომ ამა თუ იმ მოვლენათა მიზეზი უფრო ღრმაა, ვიდრე „კრამოლა“ და „პროვოკაცია“, და არც ერთს, არც მეორეს გასავალი არა აქვს იქ, სადაც მათთვის სხვა გზით არ არის მომზადებული ნიადაგი. ეკლესიის და სამღვდლოების წინააღმდეგ მიმართულ პროპაგანდამ, რასაკვირველია, დააჩქარა საეკლესიო საკითხის გამწვავება, მაგრამ მხოლოდ დააჩქარა, გამოარკვია და თვითონ კი სრულებით არ არის ძირითადი მიზეზი ამ გამწვავებისა.

მეორე, მოპირდაპირე განმარტება ის არის, რომ საზოგადოება სარწმუნოებრივ-ზნეობრივად გაიზარდა, მომწიფდა და აღარ ეტევა იმ კალაპოტში, რომელშიაც მას ათავსებს დღევანდელი ეკლესია. დიადი ქეშმარიტებაა, რომ „აწმყო, შობილი წარსულისაგან, არის მშობელი მომავლისა“. ჩვენის ეკლესიის დღევანდელი მდგომარეობაც შეილია ამავე ეკლესიის წარსულისა, მაგრამ... დღე-ნაკლები და უჯერო. ეკლესიის თანამედროვე საქმეთა

ვითარება თანდათანობით, სისტემატიურად არ გამომდინარეობს მის წარსულიდან, როგორც აუცილებელი შედეგი უკანასკნელისა. ეს, მეტი რომ არ ვთქვათ, ვეებერთელა ისტორიული და პსიხოლოგიური ნახტომია სარწმუნოების და ზნეობის განვითარების ისტორიაში და იმდენად საშიში, რამდენად საშიშია ქორთა, ძუძუ-მწოვარა ბავშვისთვის მაგარი საქმელი.

საზოგადოების ნაწილმა, მართალია, ზურგი მიუშვია ეკკლესიას და სამღვდლოებას, მაგრამ იმიტომ კი არა, რომ მომწიფდა იგი და იმაზედ მაღლა დადგა, რასაც ღღევანდელი ეკკლესია და სამღვდლოება ასწავლის. არა და არა! ხალხი მომწიფდა გონებრივად, პოლიტიკურად, სოციალურად, მაგრამ სარწმუნოებრივ და ზნეობრივ განვითარებით იგი არაფრით გასცილებია წარსულ თაობას. შეიძლება იმიტომაც კი მოხდა ესა, რომ სარწმუნოებრივი და ზნეობრივი პროგრესი უფრო გვიანია და უფრო ნელი ნაბიჯით მიდის წინა, ვიდრე სხვა რომელიმე, მაგრამ ყოველ შემთხვევაში საზოგადოების ღღევანდელი სარწმუნოებრივ-ზნეობრივი განვითარება გაცილებით უფრო დაბლა სდგას, ვიდრე ეს გონიათ იმათ, ვინც საეკკლესიო საკითხის გამწვავებას საზოგადოების განვითარებით ხსნიან.

ავილოთ, მაგალითად, შედარებით განვითარებული მხარე საქართველოში—გურია. აი რა შთაბეჭდილება მოახდინა ამ მხარემ ცნობილ პროფესორს მარბზე, რომელმაც ადგილობრივ შეისწავლა გურიის უკანასკნელი მოძრაობა «განსაკუთრებით საგრძნობელია—ამბობს მარბი გურიის შესახებ—ნაკლულოვანება სულიერ და ზნეობრივ საკითხების განვითარებისა. ადგილობრივი მოღვაწეები იმ გულ-უბრყვილო რწმენისა არიან, რომ მატერიალურ ყოფა-ცხოვრების გაუმჯობესობას პოლიტიკურ უფლებათა მოპოვებასთან ერთად შეუძლიან თავისთავად განამტკიცოს ხალხის ზნეობა, რომ აღამიანში მატერიალურ ანგარიშების დამოუკიდებლად არ არსებობს არავითარი სულიერი და ზნეობრივი მოთხოვნილება. მათი რწმენით, არსებულ ეკონომიურ პირობების გარეშე არ არის არავითარი საზოგადოებრივი პსიხოლოგია და ხალხის ყოველნაირი პსიხიური მისწრაფება მხოლოდ მატერიალურ ყოფა-ცხოვრებაზეა დამოკიდებული. გურულების გულ-ზრნობა ერთგულ საკითხების და ეკკლესიისადმი, ერთგულ ეკკლესიისადმი, ზოგიერთ შემთხვევაში კიდევაც ღვეს ეკკლესიის სწორედ ამ ვიწრო მატერიალისტურ შესჯდულობით აიხსნება და სრულებით იმით კი არა, რომ ვითომ გურულები დღეს ერთგულ თვით-შემეცნებადნ უკვე რეაღურად და სამუდამოდ გადავიდნენ კაცობრიობის საერთო იდეალების უსამზღვრო სიფრცქვამი და ან ვითომ გასცილდნენ ქრისტიანობის იდეალებს (კურსივი ჩვენია). დღესაც გურული იმ წარმართულ მდგომარეობაშია, რომელშიაც წინეთ იყო და რომელიც გაძლიერდა საქართველოს ეკკლესიის უკანასკნელ ას წლის განმავლობაში არევე-დარევის ო განხეთქილების დროს. აქ პოლიტიკურ მოძღვრების ბოლონდელ სიტყვასთან ერთად შეგხვდებით

ცრუ-მორწმუნობათა მშვენიერი თაიგული. ჩემ თვალ წინ მამა იქერდა თიკანს, რომ გადაერჩინა მომაკვდავი შვილი: სწამთ, რომ საკმარისია თიკანი თავზედ შემოავლონ ავათმყოფს, და სენი განდევნილ იქნება (იხ. გაზეთი „რაზვესტი“ 1905 წლისა, № 170).

განმარტება მეტი იქნება. პატივცემულ პროფესორის სიტყვებს ისლანდა დაეუმატოთ, რომ რაც ამ მხრით გურულებზეა ნათქვამი, სავსებით შეეხება მთელ საქართველოს და მთელ სახელმწიფოსაც კი. ხალხმა დაგმო არსებული ეკკლესია და სამღვდლოება, მაგრამ იმიტომ კი არა, რომ თვითონ ვითომ მომწიფდა სარწმუნოებრივ-ზნეობრივად, არამედ სულ სხვა მიზეზით. არავისთვის საიდუმლო არ არის ის ურთიერთი დამოკიდებულობა, რომელიც აწესებობდა ეკკლესიის და სახელმწიფოს შორის. სახელმწიფო ინახავდა ეკკლესიას, იცავდა მის ინტერესებს და აძლევდა მას სხვა და სხვა პრივილეგიებს, — სამაგიეროდ ეკკლესია ეხმარებოდა სახელმწიფოს ამა თუ იმ საზოგადო მიზნების მიღწევაში, სხვა და სხვა სოციალურ თუ სამოქალაქო იდეების გატარებაში: ეკკლესიის და სახელმწიფოს ამ ურთიერთ შორისდამოკიდებულობის მეოხებით პირველმა დაკარგა დამოუკიდებელ ერთეულის მნიშვნელობა და თითქოს სახელმწიფოს ნაწილი გახდა. ხოლო, როგორც ვიცით, ხალხმა დღეს პროტესტი გამოუცხადა თანამედროვე წესწყობილებას და სრულებით საკვირველი არ არის, რომ ეს პროტესტი შეეხებოდეს ეკკლესიასაც, როგორც ძველ რეჟიმის ერთგულ მომხრეს მის ტრადიციების მატარებელს. ჩვენ არას ვამბობთ იმაზე, თუ რამდენად სამართლიანია ეს მოვლენა, მხოლოდ ვამტკიცებთ თვით მოვლენას და ვიმეორებთ, რომ ამ დროინდელი საეკკლესიო საკითხის გამწვავება მხოლოდ ერთი ტალღაა იმ მღელვარებისა, რომელმაც მოიცვა ჩვენი ქვეყანა, აუცილებელი შედეგია თანამედროვე სოციალურ-პოლიტიკური მოძრაობისა, მასთან ერთად დაიბადა და მასთან ერთად გარდაწყდება. როგორც მოსალოდნელი იყო, პირველად ხალხის იმ ნაწილმა აუხვია გზა ეკკლესიას და სამღვდლოებას, რომელსაც უფრო სწყუროდა რეჟიმის განახლება, ე. ი. მშრომელმა ხალხმა, რომელიც ეკკლესიაში მფარველს ღ დამცველს ვერ ჰპოებდა.

მახსოვს, რომ რამდენიმე წლის წინათ ერთ-ერთ ქართულ გაზეთში შემდეგი სცენა იყო მოყვანილი. დავალიანებულ გლეხს კალოზედ მოასწორეს ხარჯის ამკრეფმა და სხვა და სხვა ჯურის მოვალეებმა. გლეხს თავისთვისაც არ ჰქონდა საკმაო პური და აბა სხვისთვის რა უნდა მიეცა?!. ის სასოწარკვეთილებით იყურებოდა აქეთ-იქით, არ იცოდა, რა ექნა და რითი მოემორებინა მოვალეები. შეამჩნია, რომ მღვდელი მოდის. გლეხს გაეხარდა, მღვდელი რასმეს მასწავლის, დამიჯარავს, ნუგეშს მომცემსო. მაგრამ აღმოჩნდა, რომ მღვდელსაც თურმე ტომარა მოჰქონდა კოდის პურის ასაღებად.

უბრალო, მაგრამ მრავალ-მნიშვნელოვანი სურათია. თუ მღვდელი კლდის პურს აიღებდა, ამით იგი თითქმის უკანასკნელ ლუკმას წაგლეჯდა გაქირვებულსა; არ აიღებდა, და მისი ცოლ-შვილი უნდა დარჩენილიყო მშვიერი.

ცხოვრების შემავიწროებელ პირობებით დაბეჩავებული ხალხი გამწარდა, გამხეცდა. დღეს იგი ისეთ სულიერ მდგომარეობაშია, რომელსაც პსიხიატრები ანგარიშ-მოუთხოვნელ მდგომარეობას (состояніе невмѣняемости) უძახიან. „ნუ ითხოვთ ადამიანებისაგან იმას, რაც თქვენ მათთვის არ მიგიციათ,—გვეუბნება დღეს მშრომელი ხალხი მ. გორკის პირით.—თქვენ არ გაქვთ ნება შებრალება ითხოვოთ, რადგანაც იგი უცნობი ხილია თქვენთვის... რასაკვირველია, გულწრფელი ხართ, როცა თქვენს მოყვასთ ურჩევთ შეგიყვარონ თქვენ. მაგრამ ამ თქვენს სიტყვებს უკან ნამდვილი შემდეგი სიტყვები ამოჰფარებია: ითმინეთ, ნუ აღელდებით, უსიტყვოდ ზიდეთ მძიმე ლოდი შრომისა, დამცირებისა, სიღარიბისა, უსიტყვოდ სწიეთ უღელი, რომელშიც ჩვენ შეგებით“ („აღსარება“ მ. გორკისა *). ამ მდგომარეობაში ხალხმა დაჰკარგა რწმენა თვით უმაღლეს სიყვარულის მქადაგებელ სახარებისადმი. „სახარება?—დაცინვის და ეჭვის კილოთი გვეკითხება ხალხი იმავე გორკის პირით:—სადღა სახარება? მისი ფურცლები დიდი ხანია გათითხნილია მოძალადეთა ტალახიანის ხელებით, მისი სიმაართე აღგვილია ორგულების მიერ“ („აღსარება“). მაგრამ ვინ მიაკარა „მოძალადენი ღ ორგულნი“ სახარებას? ხალხის აზრით, რასაკვირველია იმან, ვისაც სახარების შენახვა და მოვლა ჰქონდა მინდობილი,—სამღვდელოებამ, და ამიტომ ხალხმა, როცა ეს შესაძლოდ დაინახა, ზურგი შეაქცია სამღვდელოებს. მაგრამ ამ შემთხვევაში დაავიწყდა ხალხს ის უკვდავი ჭეშმარიტება, რომ ისტორია წარმოშობს გმირსა და არა გმირი ჰქმნის ისტორიას. სამღვდელოება ისეთ პირობებში იყო, როცა მას არც კი შეეძლო სხვანაირი ყოფილიყო და თუ მას ეკლესიის დღევანდელ მდგომარეობაში რაიმე მიზეზი მიუძღვის, მხოლოდ უნებლიეთი და ჭამთა ვითარებით იძულებული. შეიცვლება ცხოვრების პირობები და მასთან ერთად შეიცვლება სამღვდელოების სამოქმედო ტაქტიკაც. სამღვდელოება პირველი სცდილობს, რომ ძირითად შეიცვალოს ის პირობები, რომელშიაც იგი დღემდინ იმყოფებოდა, თუმცა ეს ცვლილება პირადად მისთვის საზარალოც იყოს. მას მთელის არსებით სწადიან ემსახუროს ხალხის პირდაპირ და საუკეთესო ინტერესებს, მაგრამ ამისთვის აუცილებლად საჭიროა, რომ მისი მოქმედება არავითარ ხელოვნურ დაბრკოლებით არ იყოს შეზღუდული, რომ იგი თვითონ თავისუფალი იყოს. ამიტომ დარწმუნებული ვიყავთ, რომ 17 ოქტომბერს გამოცხადებული თავისუფლება უფრო კი არ გაამწვავებს ეკლესიას და სამღვდელოების

*) ქართულად თარგმანი იხ. „ცნ. ფურცლის“ სურათ. დამატება, № 368.

მდგომარეობას, როგორც ეს ზოგიერთებს ჰგონიათ,—პირიქით, 17 ოქტომბერი უტყუარი წინდია იმისი, რომ საეკლესიო საკითხი მახლობელ მომავალში სასურველად გარდაწყდება. ამ ღირს-შესანიშნავ დღემ მხოლოდ აღმოაჩინა საზოგადოების სარწმუნოებრივ-ზნობრივ ცხოვრების ნამდვილი სატკივარი და თითქოს უფრო გაამწვავა იგი, მაგრამ ამითვე სრული შეძლება მისცა სამღვდელთაგანს გამონახოს ამ სატკივარის უებარი წამალი. იმედია, რომ სამღვდელთაგანს ყოველ მხრით ისარგებლებს იმ გაკვეთილით, რომელიც მას მიცა სასტიკმა მასწავლებელმა—ცხოვრებამ.

მიუდგომელი.

საქართველოს ეკლესიის რეორგანიზაციის პროექტი. *)

I.

ძირითადი პრინციპები.

§ 1. განმარტება საქართველოს ეკლესიისა. საქართველოს ეკლესია არის მორწმუნე ქართველებისაგან შემდგარი და „ერთის, წმიდის, კათოლიკე და სამოციქულო ეკლესიის“ პრინციპებზე დამყარებული სარწმუნოებრივი საზოგადოება, რომელშიაც და რომლის საშუალებითაც ხორციელდება ამ ქვეყნად „ღვთის სასუფეველის“ დედა-აზრი.

§ 2. მისა მაზნა. ამ საზოგადოების მიზანს შეადგენს მისი წევრების სარწმუნოებრივ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება და მათი ზნობრივი სრულ-ყოფა ქრისტეს მცნების თანახმად: „იყავით სრული, ვითარცა მამა თქვენი ზეციერი სრულ არს“.

§ 3. სხვა ავტოკეფალურ ეკლესიაებთან ურთიერთობა. როგორც ისტორიულად, ისე კანონიურად საქართველოს ეკლესიას აქვს სრული უფლება სხვა ეკლესიათაგან დამოუკიდებლად იარსებოს; ამას მედგრად მოითხოვს თანამედროვე ცხოვრებაც. სხვა ეკლესიათაგან დამოუკიდებლობა საქართველოს ეკლესიისა მდგომარეობს: ა) მისი იერარქიის სხვა ეკლესიათა იერარქიისაგან

*) ეს პროექტი შედგენილია წარსულ 1905 წლის დეკემბრის შუა რიცხვებში სრულიად საქართველოს ეკლესიის სამღვდელთაგანის დელეგატთა კრების მიერ ქ. თბილისში. ეს პროექტი წრევანდელი „მწყემსის“ პირველ ნომერშიაც (№№ 1-2) დაიბეჭდა, მაგრამ, რამოდენსამე ალბას შეცდომებით. აქ ვებეჭადეთ პროექტს ნამდვილ ოქმებთან შედარებით.

დამოუკიდებლობაში; ბ) ადგილობრივ კანონმდებლობისა და სამართლის უფლებებში და გ) ადგილობრივთა საეკლესიო ჩვეულებათა და სამღვდლო-წესთა სხვაობაში.

§ 4. ეკლესიის ურთიერთობა სახელმწიფოსთან. როგორც ზნობრივ-სარწმუნოებრივის მიზნით არსებული საზოგადოება, საქართველოს ეკლესია შეეხება თავის წევრებს მარტო ზნობრივ პრინციპის მხრივ და მიზნად არა აქვს შეეხოს მათ, როგორც წევრებს სახელმწიფოსას ან რომლისამე პოლიტიკურ ორგანიზაციისას. მსგავსათვე არც სახელმწიფოს აქვს უფლება ამ საზოგადოების შინაგან წეს-წყობილებასა და ცხოვრებაში ჩაერიოს, რადგან, როგორც ითქვა, ეს საზოგადოება არავითარს პოლიტიკურსა და ეკონომიურს მიზანს არ ესწრაფვს. სახელმწიფო, როგორც ყველგან, ისე ამ შემთხვევაშიაც ვალდებულია მხოლოდ უზრუნველ-ჰყოს ამ საზოგადოების წევრთა ნამდვილი სარწმუნოებრივი თავისუფლება (17 ოქტომბრის მანიფესტით აღსარებული) და მის დაწესებულებათა ხელშეუხებლობა ეკლესიის გარეშე მდგომ პირთა და დაწესებულებათაგან. -რომ საქართველოს ეკლესიამ სამუდამოთ აიცილოს თავიდან ეჭვი ან ბრალდება ეგრეთ წოდებულს „კლერიკალი ზმში“ და თანაც სავსებით განახორციელოს თავის წევრთა სინიღისის თავისუფლება, აუცილებლათ საქირაა—განთავისუფლდეს არა მარტო ეკლესია სახელმწიფოსაგან, არამედ სახელმწიფოც—ეკლესიისაგან: არც სახელმწიფო უნდა ერეოდეს ეკლესიის საქმეებში და არც ეკლესია—სახელმწიფოს საქმეებში.

ამ ძირითად პრინციპების თანახმით უნდა მოეწყოს მთელი შინაგანი ცხოვრება და გარეგანი მდგომარეობა საქართველოს ეკლესიისა.

II

საქართველოს ეკლესიის წეს-წყობილება.

ა.

ტერიტორია და მისი დაყოფა.

§ 5. საქართველოს ეკლესიის ტერიტორიის შეადგენს ქართველის ტომით დასახლებული ადგილები ეხლანდელის თფილისის და ქუთაისის გუბერნიებისა, ზაქათალისა, სოხუმისა, ბათუმისა და ყარსის ოლქთა საზღვრებში.

შენიშვნა: საკუთარს სურვილით შეუძლიათ საქართველოს ეკლესიას ეკუთვნოდნ ამ ტერიტორიის გარეშე მცხოვრები ქართველები და, აგრეთვე, არა-ქართველებიც, როგორც ამავე ტერიტორიის საზღვრებში, ისე მათ გარეშეც.

§ 6. მთელი ეს ტერიტორია დანაწილებულია ოთხ ეპარქიად: ა) კახეთ-ზაქათალისა, ბ) ქართლისა (სამცხე-საათაბაგოათურთ), გ) იმერეთ-გურია-

სვანეთისა (ამავე ეპარქიაში შედის ბათუმის ოლქიც) და დ) სამეგრელო-სამურზაყანოისა. თვითეული ეპარქია განიყოფება სამმო ოლქებად, ხოლო ეს უკანასკნელნი — სამრევლოებად.

ბ.

სამღვდელოება და მორწმუნენი.

§ 7. საქართველოს ეკლესიის სამღვდელოებას შეადგენენ: ა) სრულიად საქართველოს კათალიკოს-მამათ-მთავარი, რომელიც იმავე დროს არის მთავარ-ეპისკოპოსი ქართლისა; ბ) სამი ეპისკოპოსი; გ) მღვდლები; დ) დიაკვნები (=მთავრები) და ე) მედავითნეები.

§ 8 ეკლესიის უუდიდესს ნაწილს შეადგენენ მორწმუნენი. მორწმუნენდ ანუ ეკლესიის წევრად ითვლება ყოველი კაცი და ქალი, რომელსაც ნათელუღია, აღიარებს მართლ-მადიდებლობითს სწავლას და ემორჩილება საეკლესიო წყობილებას. როგორც ეკლესიის წევრად გახდომა, ისე მასში დარჩენა ანუ გასვლა დამოკიდებულია თვით მორწმუნის სინიდისა და სურვილზე; ხოლო რამდენადაც საქმე ბავშვებს შეეხება, იმათი ეკლესიის წევრებად დატოვება თუ იქიდან გაყვანა მათი მშობლებისა და მზრუნველების სინიდისის საქმეა.

ბ.

მართვა-გამკეობის ორგანიზება.

§ 9. საქართველოს ეკლესიის მართვა-გამგეობა დამყარებულია კრებითს პრინციპზე. მიეღს საქართველოს ეკლესიას თავში უღვას: ა) სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრება და ბ) საკათალიკოსო საბჭო კათალიკოსის თავმჯდომარეობით; ეპარქიას მოთავეობს: ა) საეპარქიო კრება და ბ) საეპარქიო საბჭო ეპისკოპოსის თავმჯდომარეობით; სამმო ოლქს განაგებს: ა) საოლქო კრება და ბ) საოლქო საბჭო; ხოლო სამრევლოს მართავს: ა) სამრევლო კრება და ბ) სამრევლო საბჭო ადგილობრივ მღვდლის დახმარებითა და ხელმძღვანელობით.

1.

სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრება, საქათალიკოსო საბჭო და კათალიკოსი.

§ 10. სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრება. ეს კრება შესდგება 120 წევრისაგან, რომელთა შორის 40 სამღვდლოების წარმომადგენელია (ცხრა-ცხრა ეპარქიებიდან და 4 ქალაქ თბილისიდან), ხოლო 80 მორწმუნეთა დელეგატი (თვრამეტი-თვრამეტი ეპარქიებიდან და 8 ქალ. თბილისიდან).

ამათ გარდა კრების მუდმივ წევრებად ითვლებიან ყველა ქართველი ეპისკოპოსები. კრებას თავმჯდომარეობს კათალიკოსი, ხოლო, როცა იგი არაა, ერთ-ერთი მღვდელმთავარი კრებისავე არჩევით. კრება ირჩევს საქმის—წარმოებელსაც.—ამ კრებ ს კომპეტენციას ექვემდებარება: ა) საეკლესიო კანონმდებლობა, ბ) საეკლესიო სამართალი, გ) ყოველგვარი საეკლესიო საქმეების გარჩევა და გადაწყვეტა, დ) პირველის კათალიკოსისა და პირველი საკათალიკოსო საბჭოს წევრების არჩევა. კრება არის ჩვეულებრივი—სამს წელიწადში ერთხელ და არა-ჩვეულებრივი, როცა საქიროება მოითხოვს. კრება კანონიერია, თუ მასზე ყველა წევრების $\frac{2}{3}$ მინც გამოცხადდება; თუ კრება პირველ მოწვევაზე ვერ შესდგა, მეორეთ მოწვეული კრება კანონიერია, უკეთუ დაესწრება არა უმცირეს ყველა წევრების $\frac{1}{3}$ -სა.

§ 11. საკათალიკოსო საბჭო. საკათალიკოსო საბჭო შესდგება 8 წევრისაგან, რომელთა შორის 4 სამღვდლოების წარმომადგენელია და 4 მორწმუნეებისა (თითო—ეპ რქიიდან), არჩეულნი 3 წლის ვადით. საბჭოს თავმჯდომარეობს კათალიკოსი, ხოლო, როცა იგი არ არის, ერთ-ერთი ეპისკოპოსი, რომელიც ამ შემთხვევისათვის სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრების მიერ იქნება წინდაწინვე არჩეული. საბჭოს ჰყავს საქმის მწარმოებელი და მისი თანაშემწე, რომელთაც იწვევს თვითონ საბჭო 3 წლის ვადით.—ამ ორგანოს კომპეტენციას ექვემდებარება: ყოველგვარი საქმეები სრულიად საქართველოს ეკლესიის შესახებ—საკუთრივ საეკლესიო, სასულიერო-სამოსწავლო და სამეურნეო, რომელთაც მას სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრება დააკისრებს.

§ 12. კათალიკოსი. კათალიკოსი არის მხოლოდ „პირველი თანასწორ ეპისკოპოსთა შორის“ (მოციქულთა კანონი—34) და მარტოოდენ შემდეგს საქმეებში ეკუთვნის მას სხვა ეპისკოპოსთაგან განსხვავებული უფლებანი: ა) იგი თავმჯდომარეობს საკათალიკოსო საბჭოსა და სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრებას, ბ) უფლება აქვს მწყემსთ-მთავრულად მიმოიხილოს ყველა ეპარქიები, გ) მისს სახელს იხსენიებენ წირვა-ლოცვის დროს მასზე დამოკიდებული ეპისკოპოსები; საკათალიკოსო საბჭოსთან ერთათ მას ეკუთვნის: აა) მზრუნველობა უეპისკოპოსოდ დარჩენილს ეპარქიებზე, ბბ) მიღება საჩივრისა ეპისკოპოსთა და საეკლესიო დაწესებულებათა შესახებ და გამოძიების დანიშვნა; გგ) უმაღლესი ხელმძღვანელობა და ზედა-მხედველობა ყველა საეკლესიო საქმეებისა მასზე დამოკიდებულს ეპარქიებში; დდ) მიცემა დათხოვნითი სიგელებისა იმ ეპისკოპოსთათვის, რომელნიც ეპარქიიდან დროებით სხვაგან საღმე მიდიან; ეე) დასასრულ, იგი ხელმძღვანელობს საეპისკოპოსო კანდიტატების არჩევნებს საეპარქიო კრებაზე; ხოლო სხვა ეპისკოპოსებთან ერთათ ხელდასხამს არჩეულ კანდიტატს. მაგრამ დაწყება ისეთის საქმისა, რომელიც მთელს საქართველოს ეკლესიას შეეხება, კათალიკოსს შეუ-

ძლია მხოლოდ ყველა დანარჩენ ეპისკოპოსებისა და სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრების თანხმობით, — და როგორც სხვა ეპისკოპოსები, იგიც ამავე კრების სამართალს ემორჩილება.

§ 13 კათაგორიის ანჩეგა და კურთხევა. კათალოკოსს ირჩევენ ყველა ქართველი ეპისკოპოსები, წარმომადგენელი სრულიად საქართველოს ეკლესიის სამღვდლოებისა — რიცხვით 30 (რომელთაგანაც 15 ქართლის ეპარქიისაა, რადგან კათალიკოსი ამ ეპარქიისათვის მთავარ ეპისკოპოსადაც ითვლება, ხოლო ხუთ-ხუთი დანარჩენი სამი ეპარქიიდან) და მორწმუნეთა დელეგატები რიცხვით 60 (ცამეტ-ცამეტი ოთხივე ეპარქიიდან და 8 ქალ. თბილისიდან). როცა კათალიკოსის არჩევა გათავდება, კრება წარუდგენს დასამტკიცებლად ხელმწიფეს და, დამტკიცებისა და კურთხევის შემდეგ, აცნობებს ყველა ავტოკეფალურს ეკლესიებს.

2.

საეპარქიო კრება, საეპარქიო საბჭო და ეპისკოპოსი.

§ 14. საეპარქიო კრება. საეპარქიო კრება შესდგება 90-ის წევრისაგან, რომელთა შორის 30 სამღვდლოების წარმომადგენელია და 60 მორწმუნეებისა. კრებას თავმჯდომარეობს ადგილობრივი ეპისკოპოსი, ხოლო როცა იგი არაა, თავმჯდომარეს კრება თვითონვე ირჩევს სამღვდლო პირთა შორის. კრებავე ირჩევს საქმის-მწარმოებელსაც. კრება კანონიერია, თუ ყველა წევრების $\frac{2}{3}$ გამოცხადდება, ხოლო განმეორებითი მოწვევის შემდეგ კრება კანონიერად ჩაითვლება, უკეთუ მას დაესწრება არა უმცირეს ყველა წევრების $\frac{1}{3}$ -ისა. საეპარქიო კრება არის: ჩვეულებრივი — წელიწადში ერთჯერ და არა-ჩვეულებრივი — საქიროებისადაგვართ. — საეპარქიო კრების კომპეტენციას ეკუთვნის: ა) მღვდელმთავრისა, საკათალიკოსო და საეპარქიო საბჭოების წევრთა არჩევა და აგრეთვე არჩევა სრულიად საქართველოს საეკლესიო კრებისათვის დელეგატებისა; ბ) ყოველგვარი საეკლესიო საქმეების განხილვა და გადაწყვეტა ეპარქიაში.

§ 15. საეპარქიო საბჭო. საეპარქიო საბჭოს თავმჯდომარეობს ეპისკოპოსი, ხოლო როცა იგი არ არის, მაშინ საბჭოს წევრები თვის შორის ირჩევენ თავმჯდომარეს. ეპისკოპოსს გარდა საეპარქიო საბჭოში შედის 6 წევრი, რომელთაგან 2 ეპარქიის სამღვდლოების წარმომადგენელია (ერთი მღვდლებისა და ერთი მედავითნეების) და 4 მორწმუნეთა წარმომადგენელი. საბჭოს წევრები ირჩევიან 3 წლის ვადით. საქმის-მწარმოებელს საბჭოსათვის ნიშნავს საეპარქიო კრება. საბჭოს სხდომა კანონიერია, უკეთუ მასზე გამოცხადდება არა უმცირეს 4 წევრისა. — საბჭოს კომპეტენციას ეკუთვნის: ა) უმაღლესი ზრუნვა სარწმუნოებისა და ზნეობის დაცვა-განმტკიცებაზე ეპარქიაში;

ბ) უმაღლესი თვალყურის დევნება სამონასტრო და საეკლესიო ქონებათა მართვა-გამგეობისა ეპარქიაში; გ) ეპარქიაში; დ) უმაღლესი საეკლესიო უწყობელად არ უნდა იხმარებოდეს; ე) განხილვა იმ საქმეებისა, რომელთაც მას საოლქო კრება ან საოლქო საბჭო წარუდგენს; ვ) უმაღლესი სასულიერო სამართალი ეპარქიაში, უკეთუ ამ სამართალს მიმართავს ვინმე; ე) უმაღლესი მეუღალყურეობა ყველა საეკლესიო დაწესებულებათა და საეკლესიო თანამდებობის პირთა მოქმედებისა ეპარქიაში; ვ) მის ნებადაურთველათ არავის შეუძლია ტაძრის ან მონასტრის შენება დაიწყოს; ზ) საბჭოს შეუძლია მღვდელს მღვდელ-მოქმედება აღუკრძალოს; ც) შეუძლია შეამციროს ან გააძლიეროს დადებული ეპიტიმია; უკანვე მიღოს ეკლესიიდან განკვეთილი წევრები; თ) იგი ამტკიცებს საეკლესიო მიზნით დაარსებულ საზოგადოებათა ანუ ძმობათა წესდებას; ი) შეუძლია მიიღოს და გაანაწილოს საეკლესიო საქირობათათვის კეთილმოარწმუნე ქრისტიანთაგან შეწირული ფული და უძრავ-მოდრავი ქონება; ია) დასასრულთ, მას აქვს უფლება აღსნას ქორწინების დროს ზოგიერთნი დაბრკოლებანი, რომელნიც ნათესაურ კავშირიდან გამომდინარებენ; აგრეთვე — ზოგიერთი აღთქმანიც, გარდა ბერობის აღთქმისა.

§ 16. ეპისკოპოსი: მისი უფლება და მოვალეობანი. ეპისკოპოსს ეკუთვნის: ა) სრული უფლება მთელს ეპარქიაში სწავლა-მოდგურების; ბ) უფლება ყოველგვარის მღვდელ-მოქმედების შესრულებისა; გ) უზენაესი ზრუნვა, რათა მის ეპარქიაში ყველა მოარწმუნენი საღს საეკლესიო სწავლას იცავდნენ; დ) სარწმუნოებრივს საქმეებში მასზე დამოკიდებული არიან ეპარქიის ყველა წევრები და ე) მისს სახელს აღავლენს წირვა-ლოცვის დროს მთელი ეპარქიის სამღვდლოება. — ეპისკოპოსი ვალდებულია: ა) ყველაფერში ჰატივისა სტეიდეს ყველა საკლესიო დაწესებულებებს ეპარქიაში, რომელნიც კანონიერათ არიან დაარსებულნი, და იმ საქმეებში, რომლებიც აღნიშნულს დაწესებულებებს ექვემდებარება, მათი წესდების თანახმათ იქცეოდეს; ბ) დემორჩილოს საეკლესიო კანონებს და კანონიერათ გამოცემულს დადგენილებათ როგორც საეკლესიო მთავრობისას, ისე სამოქალაქოსას, რამოდენათაც ამ უკანასკნელის დადგენილებანი საეკლესიო მიზანს არ ეწინააღმდეგება; როცა ამა თუ იმ საეკლესიო კანონის ან დადგენილების შესახებ აზრის ორქოფობა დაიბადება, განსამარტებლად უმაღლეს საეკლესიო მთავრობას უნდა მიმართოს; გ) განუწყვეტლივ თავის ეპარქიაში იმყოფებოდეს, ხოლო საკუთარ საქირობისათვის ეპარქიიდან წასვლა შეუძლია მხოლოდ სათანადო მთავრობის (საკათალიკოსო საბჭოს) თანხმობით; დ) თავისს სამღვდლოებასა და სამწყსოს ხშირ-ხშირათ უგზავნოს მოძღვრებითი ეპისტოლეები, რითაც ასწავლოს მათ ქრისტიანობრივი ქეშმარიტებანი და მათთან ცხოველი კავშირი იქონიოს; ე) მიმოიხილოს ხოლმე თავისი ეპარქია, რათა მის მდგომარეობას პირადათ გაეცნოს; ვ) ყველაფერში დემორჩილოს სრულიად სა-

ქართველოს საეკლესიო კრების დადგენილებას; ზ) საეპარქიო საბჭოსთან ერთად მოახსენებდეს ხოლმე აღნიშნულს კრებას ყველა ღირს-შესანიშნავ შემთხვევათა შესახებ მის ეპარქიაში, აცნობდეს მას თვისის ეპარქიის მიმობილვის შედეგებსა და თანაც აღნიშნავდეს იმ ზომებს, რომელნიც საეკლესიო საქმეთა უკეთ მოსაწყობადაა საქარო; ც) როცა სათანადო მთავრობა მოიწვევს, სრულ. საქ. საეკლ. კრებაზე გამოცხადდეს; თ) უმაღლესი საეკლესიო მთავრობის უცოდინრათ არა მოიმოქმედოს რა ისეთი, რაც მის უფლებას აღემატება; ი) წირვა-ლოცვის დროს კათალიკოსის სახელს იხსენიებდეს; ია) სხვის ეპარქიაში თავის ნებით არა დაიწყოს-რა; იბ) დასასრულ, პატივისცემით ეპყრობოდეს სხვა მღვდელ-მთავრებისა და საეპარქიო საბჭოების ანუ საეპარქიო კრებების გარდაწყვეტილებას.

§ 17 ეპისკოპოსის აჩჩევა და ხელდასხმა. ეპისკოპოსს ირჩევს, კათალიკოსის ან მისი რწმუნებულის ხელმძღვანელობით, კრება ეპარქიის სამღვდლოების წარმომადგენლებისა რიცხვით 30 (20 სამღვდლო ხარისხის მქონეთა და 10 მედავითნეებისა) და მორწმუნეთა დელეგატებისა რიცხვით 60 (რომელთა შორის 5 საკათედრო ქალაქიდან); ხოლო ხელდასხმას კათალიკოსი და ორი ეპისკოპოსი ან მარტო ორი ეპისკოპოსი. ეპისკოპოსის არჩევის დროს კრებას თავმჯდომარეობს ან თვით კათალიკოსი ან საკათალიკოსო საბჭოს მიერ არჩეული პირი.

შენიშნვა. აღნიშნული კრებისათვის დეპუტატების არჩევის დროს სამღვდლო ხარისხთა მექონი ბერები არქიმანდრიტები, იგუმენები, მღვდელ-მონაზვნები და ბერ-დიაკვნები სამღვდლოებასთან ერთად ჰყრიან კენჭს, დანარჩენი ბერები კი—ერისკაცებთან ერთად. მეორე აზრი: არც ერთ ბერს, თუნდაც იგი სამღვდლო ხარისხითაც იყოს შემოსილი, უფლება არა აქვს საეპარქიო არჩევნებში ან საეკლესიო მართვა-გამგეობაში მიიღოს მონაწილეობა, რადგან მას, თავისი აღთქმის თანხმად, ერთხელე უარი აქვს ნათქვამი საკუთარს ნება-სურვილზე და, სანამ იგი ბერად დარჩება, ამ აღთქმასაც ძალა არ დეკარგება.

3.

საოლქო სამო კრება და საოლქო სამო საბჭო.

§ 18. საოლქო კრება და საოლქო საბჭო ორივე მარტო საკრებულო დაწესებულებაა. სამო საოლქო კრებაში თანასწორის ხმით მონაწილეობას იღებენ ოლქის ყველა კრებულთა წევრები (მღვდლები, დიაკვნები და მედავითნეები). თავმჯდომარესა და საქმის მწარმოებელს კრება თვითონ ირჩევს. კრების კომპეტენციას ეკუთვნის: ა) საოლქო საბჭოს წევრებისა ბ) თავმჯდომარის არჩევა სამ-სამი წლით; ბ) სამო საბჭოს ყოველგვარი მოქმედების ანგარიშთა განხილვა; გ) სამო საბჭოს წევრების ან კრებულთა წევრების

უთანადო მოქმედების წინააღმდეგ აღძრული საქმეების განხილვა და განსამართლება; დ) ყოველგვარი საძმო საქმეები.

§ 19. **საძმო საოლქო საბჭო** შესდგება თავმჯდომარისა და 4-ის წევრისაგან (რომელთა შორის 2 მღვდლების წარმომადგენელია მთავრებითურთ და 2 მედავითნეებისა); თავმჯდომარედ უსათუოთ მღვდელი უნდა იქნას.

შენიშვნა. საბჭოს აქვს საკუთარი ბეჭედი.

საბჭოს კომპეტენციას ეკუთვნის: ა) სამღვდლო, სამთავრო და სამედავითნო კანდიდატის გამოცდა (მარტო ღვთის-მსახურებისა და მღვდელ-მოქმედების ცოდნაში) და სათანადო მოწმობის მიცემა; ბ) ხელმძღვანელობა სამრევლო კრებათა, როცა ეს უკანასკნელნი კრებულის წევრებს ირჩევენ; გ) სამრევლო კრებულთა წევრებს შორის მომხდარ უთანხმოების განხილვა და გადაწყვეტა; დ) ზრუნვა სარწმუნოებისა და ზნეობის დაცვა-გაძლიერებაზე ოლქში; ე) გამგეობა საოლქო საძმო წიგნთსაცავ-სამკითხველოსი და მასზე ზრუნვა; ვ) გამგეობა საძმო კასისა; ზ) მოწვევა საძმო საოლქო კრებისა (2-ჯერ მაინც წელიწადში, ხოლო, თუ საჭიროება მოითხოვს, უფრო ხშირად); კრება უნდა მოწვეულ-იქნას იმ შემთხვევაშიაც, უკეთუ ამას მოითხოვს არა უმცირეს 5-ს საკრებულო პირისა; ც) დასასრულ, ზრუნვა ოლქის სამღვდლოების გაქირვებულ წევრთა, ქვრივთა და ობლებზე.

4.

მრევლი, სამრევლო კრება, სამრევლო საბჭო და კრებულები.

§ 20. **მრევლი.** სამრევლოს გახსნა არ შეიძლება, თუ მორწმუნეთა რიცხვი იმდენათ მცირეა, რომ საკუთარი ტაძრისა და კრებულის შენახვა არ შეუძლია. სამრევლოს უსათუოთ უნდა ჰქონდეს საკუთარი ტაძარი; ხოლო თუ ამავე სამრევლოში სხვა ტაძრებიცაა, იგინი ზედ-მიწერილ ტაძრებად ითვლებიან.

შენიშვნა. მრევლი, როგორც ერთის მიზნით და განსაზღვრული წყობილებით შეერთებული საზოგადოება, იურიდიულს პირს წარმოადგენს.

§ 21. **სამრევლო კრება.** სამრევლო კრებას შეადგენს ყველა სრულწლოვანი მორწმუნე კაცი და ქალი (არა უმცირეს 21-ს წლისა).

შენიშვნა. ქალს, როგორც მამაკაცს, უფლება აქვს როგორც სხვა აირჩიოს ყოველგვარ საეკლესიო თანამდებობაზე, ისე თვითონაც არჩეულ-იქნას დელეგატად და საბჭოს წევრად.

კრება თვითონვე ირჩევს თავმჯდომარეს და, თუ საჭიროა, საქმის-მწარმოებელსაც. კრება კანონიერია, უკეთუ მასზე მრევლის (სრულწლოვანები იგულისხმებიან) ^{2/3} მაინც გამოცხადდება; ხოლო, თუ კრება პირველ მოწვევაზე ვერ შესდგა, მეორეთ იგი კანონიერია, უკეთუ მას დაესწრება არა

უმცირეს მრევლის $\frac{1}{4}$ -სა. აჩვენების დღეს საჭიროა კრებაზე მრევლის $\frac{1}{4}$ გამოცხადდეს და არჩეულადაც მხოლოდ ის კანდიდატი ჩაითვლება, რომელსაც ერგება არა უმცირეს ყველა კენჭების $\frac{1}{4}$ -ისა (თუ საჭიროება მოითხოვს, განმეორებითი კენჭის ყრაც შესაძლებელია; კენჭი ეყრება ორს უკანასკნელ კანდიდატს, რომელთაც ყველა კანდიდატებზე მეტი კენჭი ერგო პირველი კენჭის ყრის დროს). ჩვეულებრივს საქმეებს კი კრება სწყვეტს ხმის უბრალო უმეტესობით. ამავე წეს-რიგს ემორჩილება ყველა სხვა საეკლესიო კრებებიც (საოლქო, საეპარქიო და სრულიად საქართველოსი). სამრევლო კრების კომპეტენციას ეკუთვნის: ა) კრებულის და საბჭოს წევრთა არჩევა; ბ) ეკლესიისა და კრებულის შესანახ ხარჯის მორწმუნეთა შორის შეძლებისადაგვარად გაწერა; გ) სარწმუნოებრივ და ზნეობრივ დანაშაულთათვის მრევლის წევრთა (==მორწმუნეთა) გასამართლება; დ) გასამართლება და სამართალში მიცემა სამრევლო საბჭოს წევრებისა სამსახურის აღსრულების დროს დაუდევრობისა, უფლების აღმატებისა და ბოროტ-მოქმედებისათვის; ე) აღძვრა საქმისა საოლქო ანუ საეპარქიო საბჭოებისა გინდ კრებათა წინაშე კრებულის წევრთა შესახებ მათი უთანადო მოქმედებისა და ცუდი ყოფა-ქცევისათვის.

§ 22. **სამრევლო საბჭო.** სამრევლო საბჭო შესდგება 5-ს წევრისაგან, რომელთაც სამრევლო კრება ირჩევს ერთის წლის ვადით; თავმჯდომარეს ირჩევენ თვის შორის თვითონ საბჭოს წევრები

შენიშვნა. საბჭოს წევრებად მრევლს შეუძლია კრებულის წევრიც აირჩიოს; ყოველს შემთხვევაში, კრებულის წევრთ სამრევლო საბჭოში სათათბირო ხმა მიიღოს უსათუთო ეკუთვნისთ; კერძოდ მღვდელი ამ საბჭოს ხელმძღვანელად ითვლება.—საბჭოს აქვს საკუთარი ბუქელი.

სამრევლო საბჭოს კომპეტენციას ეკუთვნის: ა) საეკლესიო უძრავ-მოძრავ ქონების მართვა-გამგეობა სამრევლოში; ბ) ყოველგვარი სტატისტიკური ცნობების შეკრება, რასაც კი სამრევლოს მართვა-გამგეობისათვის აქვს რაიმე მნიშვნელობა; გ) აკრეფა საეკლესიო გადასახადისა მრევლში და მისი დანიშნულებისამებრ განკარგულება; დ) ზრუნვა ტაძრისა და ღვთისმსახურების კეთილ-მოწყობაზე; ე) ზრუნვა ქვრივ-ობლებსა და ღარიბებზე საქველ-მოქმედო აზრით; ვ) აღძვრა საქმისა იმ პირთ წინააღმდეგ, რომელნიც ეკლესიასა და მორწმუნეთა სარწმუნოებრივს გრძნობას შელახვენ; ზ) მოწვევა სამრევლო კრებისა.

შენიშვნა. სამრევლო კრება უნდა მოწვეულ იქმნას იმ შემთხვევაშიაც, უკეთუ ამას მოითხოვს არა უმცირეს 20 მორწმუნისა.

§ 23. **კრებულა.** კრებულს შეადგენენ: მღვდელი, დიაკონი (უკეთუ იგი არის) და მეღვინე.

ა) **მღვდელი.** მისი მოვალეობანი. მღვდელი ვალდებულია: აა) მუდამ თავის მრევლში იცხოვროს და, სამრევლო საბჭოს ნებადაურთველათ, უფლებ-

ბა არა აქვს მრევლი დასტოვოს, განსაკუთრებით როცა იქ რაიმე მთავარი სენი გაჩნდება ან როდესაც სამრევლოს განსაცდელი რამ მოეწიოს; ბბ) განსაკუთრებულ თვალყურს ადევნებდეს საკუთარს ყოფაქცევას როგორც საზოგადოებაში, ისე თავის სახლში; გგ) აასრულოს საზოგადოებრივი ღვთისმსახურებანი საეკლესიო ტიპიკონით დაწესებულ დროებში; დდ) თავისი მრევლის მოთხოვნისამებრ დაუყოვნებლივ აასრულოს საჭირო მღვდელ-მოქმედებანი; ეე) თვალყური ადევნოს ტაძრისა და საღვთისმსახურო საგნების სისუფთავესა და კეთილშეგნებებს; ვვ) თვალყური ადევნოს მრევლში საეკლესიო დისციპლინისა და ზნეობის დაცვას; ზზ) როცა სამსახურის დროს ამა თუ იმ საკითხის შესახებ რაიმე ეჭვი დაებადება, მოვალეა ახსნა-განმარტებისათვის საოლქო ან საეპარქიო საბჭოს მიმართოს; ცც) მისს უპირველეს მოვალეობას შეადგენს ეკლესიაში ქადაგება და საზოგადოთ სწავლა-მოძღვრება; თუ ამ მხრივ იგი ზარმაცი ან დაუდევარია, სამსახურიდან დათხოვნილ იქნება; და-სასრულ, იგი მოვალეა ღვთისმსახურების დროს თავისი ეპისკოპოსის სახელი მოიხსენიოს.—თავის მრევლში მღვდელს უფლება აქვს, სხვა მღვდლებს რომლისაზე მღვდელ-მოქმედების შესრულების ნება არ მისცეს.

ბ) დააკანა (=მთავარი) ღა შედავითნე. მთავარი და მედავითნე არიან მხოლოდ მღვდლის თანაშენწენი და უმისოდ არავითარი მღვდელ-მოქმედების შესრულება არ შეუძლიათ. ერთ მღვდელთან უსათუოდ ერთი მედავითნეც უნდა იყოს; ხოლო, რომელ მრევლშიაც ორი ან მეტი მღვდელია, იმ მრევლს, თუ ჰსურს, მთავარიც შეუძლია იყოლიოს.

გ) კრებულის წევრთა თვისებათა. აა) წლოვანებით სამღვდლო კანდიდატი უნდა იყოს არა უმცირეს ოცის წლისა; მეორე აზრად: არა უმცირეს—25-ის წლისა. ბბ) განუბრავს მხრით საჭიროა სამღვდლო, სამთავრო და სამედავითნო კანდიდატს საშუალო საზოგადო განათლება ჰქონდეს მიღებული, მაგრამ დროებით, სანამ ასეთი კანდიდატის შოვნა გასაჭირია, შესაძლოა საკრებულო წევრთა კანდიდატად წამოყენებულ იქნას ისეთი პირიც, რომელსაც მიღებული აქვს არა უმცირეს დაბალის საზოგადო განათლებისა (მაგალითად: პროგიმნაზიისა, ოთხ-კლასიან სასულიერო და სამოქალაქო სასწავლებელთა კურსისა); ამასთანავე როგორც სამღვდლო, ისე სამთავრო და სამედავითნო კანდიდატმა უნდა იცოდეს წირვა-ლოცვისა და მღვდელ-მოქმედების წესები, რაც წინდაწინვე (არჩევამდე) უნდა იყოს შემოწმებული რომლისაზე საოლქო საბჭოსაგან; ამგვარათ შემოწმებულ კანდიდატების სიები საჭიროა საეპარქიო საბჭოშიაც ინახებოდეს; გგ) კანდიდატის ზნეობრივ თვისებათა გარკვევა და გამოცნობა თვით ამომრჩეველთა ნდობისა და სინიდისის საქმეა.

დ) კრებულის წევრთა აჩქეგა. კრებულის წევრებს ირჩევს სამრევლო კრება, რომელსაც ამ შემთხვევაში ხელმძღვანელობას უწევს საოლქო საბჭო

ან, მისივე მინდობილობით, ერთ-ერთი მისი წევრი. არჩევის შემდეგ, საოლქო საბჭოს წარმომადგენელი შეადგენს საარჩევნო სიგელს და სამღვდლო და სამთავრო კანდიდატს წარუდგენს ეპისკოპოსს საკურთხად, ხოლო მედავითნეს — დასამტკიცებლად.

შენიშნვა. საკათედრო კრებულის მდგომარეობისა და რაოდენობის გარკვევა უნდა გადაიდგას საკათალიკოსო საბჭოს არჩევამდე.

III.

ეკლესიის ძონებრივი უფლებანი და სამღვდლოების რჩენის წესი.

§ 24. ეკლესიას ქონებრივი უფლებანი. როგორც იურიდიულს პირს, მრევლსა და სრულიად საქართველოს ეკლესიას უფლება აქვს სარწმუნოებრივისა და საქველ-მოქმედო მიზნით რაიმე ქონება შეიძინოს (როგორც ყიდვით, ისე ანდერძით და შემოწირვით).

§ 25. სამღვდლოების რჩენის წესი. აუცილებლათ საქირთა შეიცვალოს არსებული წესი სამღვდლოების რჩენა-შენახვისა. დღევანდელი სამღვდლოება ჯამაგირს იღებს ხაზინიდან, ხოლო საზრდოსა და წვრილ-წვრილ შემოსავალს — ხალხისაგან. აქედან წარმოსდგება თვით სამღვდლოების მდგომარეობის ორქოფობა; იგი არც მთლათ ხალხს ეკუთვნის და არც მთლათ მთავრობას, რაიცა ჰქმნის მრევლისა და სამღვდლოების გამწვავებულს ურთიერთობას. რომ ეს უხერხული მდგომარეობა მოისპოს და სამღვდლოება მარტო მორწმუნეებს ეკუთვნოდეს, საქირთა სამღვდლოებას ინახავდეს მარტო ის, ვისაც იგი ემსახურება, ე. ი. მრევლი ანუ მორწმუნეები. მაშასადამე, პრინციპიალურათ, საქირთა მრევლმა ზიდაზიდა თვითონ უზრუნველ-ჰყოს თავისი კრებული, საქართველოს ეკლესიამ — თავისი სამღვდლოება.

§ 26. მაგრამ, სანამ ის საეკლესიო ქონებანი, რომელნიც ხაზინის ხელში გადავიდა და დღესაც ხაზინის ხელში იმყოფება, ქართველ ხალხს არ დაუბრუნდება და სანამ იმ საეკლესიო ქონებათა ღირებულება, რომელნიც კერძო პირთა ხელშია გადასული, მომავალს საკათალიკოსო საბჭოს არ გადაეცემა საქართველოს ეკლესიის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად; აგრეთვე, სანამ ის ჯამი, რომელიც დღეს ქართველ სამღვდლოებას ხაზინიდან ჯამაგირად ეძლევა, ხალხის სახელმწიფო გადასახადს არ ჩამოაკლდება, მანამდე ქართველი სამღვდლოება მარტო ხალხს ვერ დააწვება სარჩენად; ამიტომ, სანამ რუსეთის ან კერძოდ კავკასიის წარმომადგენლობითი კრება სამღვდლოების რჩენის საკითხს გადაწყვეტდეს, სახელმწიფო ვალდებულია ქართველ სამღვდლოებას ჯამაგირი აძლიოს; ხოლო მრევლმა იმდენი მისცეს, რამდენიც მის არსებობას უზრუნველ-ჰყოს.

ОБЪЯВЛЕНІЯ.

Съ Марта 1906 года въ Баку будетъ выходить

ЕЖЕНЕДѢЛЬНО

иллюстрированный журналъ

Кавказъ и Средняя Азія

въ фотографіяхъ и описаніяхъ

ПО СЛѢДУЮЩЕЙ ПРОГРАММѢ:

- 1) Недѣльная хроника „Кавказа и Средней Азіи“ съ иллюстраціями.
- 2) Картины Кавказа и Средней Азіи и портреты общественныхъ деятелей современныхъ и бывшихъ съ описаніями.
- 3) Очерки природы Кавказа и Средней Азіи.
- 4) географическіе, этнографическіе, археологическіе, историческіе и промышленно экономическіе очерки русскихъ владѣній въ Азіи и въ сопредѣльныхъ съ нею странахъ.
- 5) Критика и библіографія.
- 6) Объявленія.

При каждомъ № журнала будетъ приложеніе по одной фототипной картинѣ на картонѣ изъ серіи альбома „Военно-Грузинская дорога“. а въ августъ и декабрѣ по художественной обложкѣ, что составитъ цѣнную премію.

Подписная цѣна: на 1 г. съ доставк. и перес.—7 р.; $\frac{1}{2}$ г.—4 р.; $\frac{1}{4}$ г.—2 р. 25 к. Отдѣльный № 20 к.

Подписка принимается въ Баку, въ конторѣ редакціи, Телефонная, № 12.

Редакторъ-Издатель А. М. Мишонъ.

Редакція убѣдительно проситъ любителей фотографіи доставлять ей ихъ снимки, относящіеся къ Кавказу и Средней Азіи; снимки эти могутъ принести огромную пользу при изученіи края, тогда какъ, въ большинствѣ случаевъ, они гибнутъ непроизводительно и для общества, и для автора.

Открыта подписка на 1906—XVII годъ изданія

(подписной годъ начинается съ 1-го ноября).

Вышедшіе №№ и приложения высылаются немедленно,

ПРИРОДА И ЛЮДИ

52 №№ художественно-литературнаго журнала, въ которыхъ читатель найдетъ все, необходимое въ настоящее время каждому слѣдующему за всемірнымъ прогрессомъ.

40 **Т О М О В Ъ** *П О Л Н А Г О* собранія сочиненій (Первое полное издание на русскомъ языкѣ) свыше 6,500 стр.

Ж Ю Л Я В Е Р Н Я.

Вся романы переведены полностью, безъ пропусковъ.

Это громадное изданіе невозможно дать сразу въ одинъ годъ. Оно заключаетъ болѣе 80 томовъ, т. е. свыше 13000 страницъ. Въ 1906 году будутъ даны первые 40 томовъ, стоимость которыхъ въ отдѣльной продажѣ свыше 50 руб., остальные въ слѣдующемъ году.

КРОМЪ ТОГО РОСКОШНОЕ ИЗДАНИЕ

СВѢТОЧИ РУССКАГО САМОСОЗНАНІЯ

на пути къ свободѣ.

Долгъ каждаго гражданина знать тѣхъ людей, которые отдали всю свою жизнь служенію правдѣ, добру и свободѣ для счастья своей родины; знать и свято чтить память о нихъ и объ ихъ дѣяніяхъ. *Въ этомъ изданіи будетъ помѣщенъ рядъ превосходно исполненныхъ портретовъ этихъ свѣточей русскаго самосознанія, начиная отъ А. Н. Радичева и кончая Н. К. Михайловскимъ и кн. С. Н. Трубецкимъ, умершимъ на зарѣ нашей обновляемой жизни, съ ихъ автографами, подробными біографіями и яркими характеристиками ихъ дѣятельности.*

И НАКОНЕЦЪ, ПРАВО НА ПОЛУЧЕНИЕ

новой, ЕЖЕДНЕВНОЙ политической и литературной ГАЗЕТЫ

„ОБНОВЛЕННАЯ РОССІЯ“

органъ прогрессивной мысли.

За уменьшенную плату 2 руб. 60 коп. въ годъ.

Газета высылается со дня полученія денегъ (№ 1 выйдетъ 15 ноября).

Подписная цѣна: на журналъ „Природа и Люди“ со всѣми прилож. за годъ съ доставкой и пересылкой по всей Россіи **6 руб.** Въмѣстѣ съ газетой „Обновленная Россія“ **8 руб 60 коп.** Допускается разсрочка: безъ газеты при подпискѣ 2 р., съ газетой при подпискѣ 4 р. 60 к.

Подписка принимается въ главной конторѣ „Природа и Люди“. С.-Петербургъ, Стремянная 12, собств. д. Изд. П. П. Сойкинъ.

„АМЕРИКАНСКІЙ ПРАВОСЛАВНЫЙ ВѢСТНИКЪ“

И „АНГЛІЙСКІЯ ПРИЛОЖЕНІЯ“

(*Органъ Православной Американской Миссіи*)

въ 1906 году.

Условія подписки: Одно русское изданіе „Американскаго Православнаго Вѣстника“ два долл. или четыре руб. „Англійскія Приложенія“ къ Амер. Прав. Вѣстнику (ежемесячно, книжками отъ 32 стр.) 1 долл. 50 п. или три рубля. „Амер. Прав. Вѣстникъ“ съ Англійскими приложеніями: три долл. или шесть рублей.

Адресъ: Rev. а. а. Hotovitzky 15 E. 97 th stc. New York City.

Содержаніе № 3. *Часть оффиціальная:* О выборахъ въ Государственную Думу на Кавказѣ.—Указъ Святѣйшаго Синода.—Распоряженіе Высокопреосвященнѣйшаго Николая Экзарха Грузіи.—Распоряженія Грузинскаго Епархіальнаго Начальства.—Распоряженіе Высокопреосв. Экзарха Грузіи.—Распоряженія Гурийско-Мингрельскаго Епархіальнаго Начальства.—Отъ редакціи „Правительственнаго Вѣстника“. *Часть неоффиціальная:* Жизнь человѣческая, *Иосифъ Балувъ.*—Краткій очеркъ церковно-исторической жизни Грузіи отъ появленія въ ней христіанства и до нашихъ дней, Свящ. *Н. Покровскій.*—Отъ редакціи.—Объявленія.

ქართული სარჩევი:

ქართული განყოფილება. სახელმწიფო სათათბიროს წევრთა არჩევნების წესები კავკასიისათვის.—17 ოქტომბერი და ჩვენი ეკლესია. მიუღმომღიბა.—საქართველოს ეკლესიის რეორგანიზაციის პროექტი.

Исп. об. редактора, свящ. *Н. Покровскій.*